

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра обліку та оподаткування

Кваліфікаційна робота
магістра

на тему: Облік і внутрішній контроль кредиторської заборгованості
на ТОВ «ЗАПОРІЖПРОМГРУП»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0711-оа-з
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітньої програми «Облік і аудит»

І.В. Косяченко

Керівник: к.е.н., доцент Гончарова В.В.

Рецензент: к.е.н., доцент Гринь В.П.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економічний
Кафедра обліку та оподаткування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»
Освітня програма «Облік і аудит»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____ Н.М. Проскуріна
» ____ » _____ 2022 р.

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТОВІ

Косяченко Ілона Володимирівна

1. Тема роботи: Облік і внутрішній контроль кредиторської заборгованості на ТОВ «ЗАПОРІЖПРОМГРУП»
керівник роботи Гончарова Валентина Георгіївна, к.н.держ.упр., доцент,
затверджені наказом ЗНУ від 09.06.2022 р., № 641-с.
2. Строк подання студентом роботи: 01 грудня 2022 року
3. Вихідні дані до роботи: Закон України про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні, Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11, 13, статистичні дані, Податковий кодекс України, облікові дані та звітність ТОВ «ЗАПОРІЖПРОМГРУП», а також монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити теоретичні-методиологічні засади обліково-аналітичного забезпечення управління розрахунками з контрагентами; вивчити особливості обліку кредиторської заборгованості на ТОВ «ЗАПОРІЖПРОМГРУП»; проаналізувати стан кредиторської заборгованості на ТОВ «ЗАПОРІЖПРОМГРУП».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 9 табл. і 1 формула

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Консультант	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Гончарова В.Г.	12.08.2022	12.08.2022
2	к.е.н., доцент Гончарова В.Г.	22.09.2022	22.09.2022
3	к.е.н., доцент Гончарова В.Г.	06.10.2022	06.10.2022

7. Дата видачі завдання: 15 червня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання плану роботи, підбір літератури	липень 2022	виконано
2.	Написання вступу	липень 2022	виконано
3.	Виконання першого розділу	серпень 2022	виконано
4.	Виконання другого розділу	вересень 2022	виконано
5.	Виконання третього розділу	жовтень 2022	виконано
6.	Написання висновків	листопад 2022	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	листопад 2022	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	грудень 2022	виконано

Студент _____
(підпис)

І. В. Косяченко

Керівник роботи _____
(підпис)

В.Г. Гончарова

Нормоконтроль пройдено

Нормоконтролер _____

В. В. Сьомченко

ЗМІСТ

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ	
РЕФЕРАТ	
SUMMARY	
СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ	
ВСТУП.....	11
РОЗДІЛ 1 ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI	
1.1 Характеристика і класифікація кредиторської заборгованості	15
1.2 Оцінка кредиторської заборгованості за товари та послуги	18
Особливості обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками у відповідності з Міжнародними стандартами фінансової звітності	24
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI НА ПІДПРИЄМСТВІ	
2.1 Організаційно-економічна характеристика підприємства.....	33
2.2 Організація синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з контрагентами в розрізі кредиторської заборгованості.....	53
2.3 Удосконалення обліку розрахунків з контрагентами в розрізі кредиторської заборгованості.....	67
РОЗДІЛ 3 ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI НА ПІДПРИЄМСТВІ	
3.1 Мета та завдання внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами в розрізі кредиторської заборгованості.....	77
3.2 Методика проведення та програма внутрішнього контролю розрахунків з контрагентами в розрізі кредиторської заборгованості.....	81
3.3 Оформлення результатів внутрішнього контролю та аудиту розрахунків з контрагентами в розрізі кредиторської заборгованості.....	101

ВИСНОВКИ.....	112
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ.....	117
ДОДАТОК А Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. № 1) за 2019 рік.....	123
ДОДАТОК Б Звіт про фінансові результати (ф. № 2) за 2019 рік.....	124
ДОДАТОК В Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. № 1) за 2020 рік.....	125
ДОДАТОК Д Звіт про фінансові результати (ф. № 2) за 2020 рік.....	126
ДОДАТОК Е Баланс (Звіт про фінансовий стан) (ф. № 1) за 2021 рік.....	127
ДОДАТОК Ж Звіт про фінансові результати (ф. № 2) за 2021 рік.....	128
ДОДАТОК К Анкета нового клієнта	129
ДОДАТОК П Програма вивчення бізнесу клієнту.....	130
ДОДАТОК Р Тест для оцінки ризику.....	131
ДОДАТОК Н Загальний план перевірки.....	132
ДОДАТОК М Програма проведення перевірки.....	133
ДОДАТОК С Етапи проведення внутрішнього контролю.....	134

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 134 с., 3 розділи, 9 табл, 76 джерел.

АНАЛІЗ, ПОТОЧНА ТА ДОВГОСТРОКОВА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, ДЕБІТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, КРЕДИТОРСЬКА ЗАБОРГОВАНІСТЬ, РЕЗЕРВ СУМНІВНИХ БОРГІВ, ОБОРОТНІСТЬ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, ПЕРІОД ПОГАШЕННЯ, ПОТОЧНІ АКТИВИ, КОЕФІЦІЄНТ ЗАВАНТАЖЕННЯ

Об'єкт дослідження – процес обліку та внутрішнього контролю кредиторської заборгованості на певному підприємстві.

Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних положень та розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення обліку і контролю операцій з кредиторською заборгованістю, аналізу та ефективності управління дебіторської заборгованості на прикладі діяльності ТОВ «ЗАПОРІЖПРОМГРУП».

Методи дослідження – системний підхід до вивчення економічних явищ і процесів. Під час виконання дослідження використано загальнонаукові методи аналізу: методи індукції та дедукції, термінологічного аналізу, теоретичного узагальнення і порівняння; методи причинно-наслідкового зв'язку та абстрактно-логічний метод.

Наукова новизна дослідження полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та вирішенні комплексу питань, пов'язаних з організацією обліку та аналізу кредиторської заборгованості на підприємстві, задля підвищення ефективності діяльності підприємства. У процесі дослідження отримано такі наукові результати, яким притаманна наукова новизна:

удосконалено:

–теоретичні основи поняття кредиторської заборгованості, як

синтезованої (узагальненої) економічної категорії;

– класифікацію кредиторської заборгованості через доповнення класифікаційних ознак та структурних складових, що дозволило враховувати їх специфіку при розробці моделі управлінського обліку та прийняття відповідних рішень;

– організаційно-методичні положення бухгалтерського обліку дебіторської та кредиторської заборгованості на підприємстві, що сприяє посиленню контролю за своєчасним здійсненням розрахунків з покупцями та попередженням виникнення безнадійних боргів;

– графік документообігу на підприємстві, що дозволить мінімізувати ризик допущення недоліків та помилок та окреслено чіткі вимоги щодо термінів та стандартів роботи з документами;

– процес управління дебіторською та кредиторською заборгованістю, який надасть можливість вибору її оптимального розміру підприємства, що дозволить максимально уникати прострочення термінів її погашення, оптимізувати контингент покупців та замовників, ураховуючи їх платоспроможність, а це у свою чергу вплине на зменшення обсягів сумнівних боргів, безнадійної заборгованості.

Використання на практиці розроблених у кваліфікаційній роботі пропозицій дозволить упорядкувати ведення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості, уніфікувати методику контролю й економічного аналізу кредиторської заборгованості підприємства та у цілому сприятиме ефективному функціонуванню підприємства.

SUMMARY

Qualification work: 124 pp., 3 sections, table 9, 76 references.

ANALYSIS, CURRENT AND LONG-TERM DEBT, RECEIVABLES, CREDITORS, RESERVE FOR DOUBTFUL DEBTS, CREDITORS' TURNOVER

The object of the study is the process of accounting and analysis of accounts payable at the enterprise of wholesale and retail trade.

The base of production practice is the limited liability company «ZAPORIZHPROMGRUP» (legal address: 69063, Zaporizhzhia, 21 Soborny ave.).

The purpose of the qualification work is to substantiate the theoretical provisions and develop practical recommendations for improving accounting and control of accounts payable transactions, analysis and effectiveness of receivables management based on the example of the activities of LLC «ZAPORIZHPROMGRUP».

Research methods are a systematic approach to the study of economic phenomena and processes. During the research, general scientific methods of analysis were used: methods of induction and deduction, terminological analysis, theoretical generalization and comparison; methods of causal connection and abstract logical method

The scientific novelty of the study consists in the theoretical and methodological substantiation and solution of a complex of issues related to the organization of accounting and analysis of accounts payable at the enterprise, in order to increase the efficiency of the enterprise. In the process of research, the following scientific results were obtained, which are characterized by scientific novelty:

improved:

- theoretical foundations of the concept of accounts payable as a synthesized (generalized) economic category;

- classification of accounts payable through the addition of classification features and structural components, which made it possible to take into account their specificity when developing a management accounting model and making relevant decisions;

- organizational and methodical provisions for accounting of receivables and payables at the enterprise, which helps to strengthen control over timely settlement with customers and prevention of bad debts;

- a schedule of document circulation at the enterprise, which will minimize the risk of making mistakes and mistakes, and clear requirements for deadlines and standards for working with documents are defined;

- the process of managing receivables and payables, which will provide an opportunity to choose the optimal size of the enterprise, which will allow to avoid overdue repayment terms as much as possible, to optimize the contingent of buyers and customers, taking into account their solvency, and this, in turn, will cause a decrease in the amount of doubtful debts, bad debts.

The practical use of the proposals developed in the qualification work will allow streamlining the accounting of accounts payable, unify the methodology of control and economic analysis of the company's accounts payable and, in general, will contribute to the effective functioning of the enterprise.

СКОРОЧЕННЯ ТА УМОВНІ ПОЗНАКИ

П(С)БО – Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку

ПКУ – Податковий кодекс України

ДЗ – дебіторська заборгованість

КЗ – кредиторська заборгованість

відн.% – відносний відсоток

тис.грн. – тисяч гривень

затв. – затверджено

ф. №1 – форма номер 1

ф. №2 – форма номер 2

% – відсотки

грн. – гривень;

Дт – дебет;

ЄДРПОУ – Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України;

ЄСВ – єдиний соціальний внесок;

ЗУ – Закон України;

КВЕД – класифікація видів економічної діяльності;

Кт – кредит;

ПДВ – податок на додану вартість;

ПДФО – податок на доходи фізичних та юридичних осіб;

ПЗ – податкові зобов'язання;

ПК – податковий кредит;

рах. – рахунок;

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю;

ВСТУП

Характерною особливістю сучасного розвитку економіки України є глибокі економічні перетворення в сфері виробництва на основі ринкових відносин. Ринкові відносини вимагають перегляду системи бухгалтерського обліку, одним із центральних елементів якої є облік взаєморозрахунків суб'єктів господарювання. На сьогодні одним з найбільш складних і суперечливих питань українського обліку є облік кредиторської заборгованості, що пов'язано з існуванням проблеми неплатежів.

Тема обліку кредиторської заборгованості розглядалась провідними вітчизняними науковцями з бухгалтерського обліку, зокрема Ф.Ф. Бутенцем, А.С. Барановська, Г.В. Власюк, В.В. Жуковська, А. Козоріз, О. С. Кравченко, О.М. Шапошнікова та іншими. Проте ряд питань досі залишаються недостатньо вивченими, що зумовлює актуальність даної теми та подальшого дослідження.

У процесі господарської діяльності підприємства вступають у різні розрахункові відносини з постачальниками та підрядниками, при цьому з'являється кредиторська та дебіторська заборгованість. Підприємства здійснюють різні розрахунки як безготівкового порядку, так і з використанням готівкових коштів, векселів, товарообмінних операцій.

Щоб уникнути порушень і зловживань під час здійснення розрахункових операцій, потрібно проводити постійний контроль за їх проведенням та відображенням у бухгалтерському обліку. Оскільки основну частину закуплених сировини, матеріалів, товарів, послуг підприємства отримують від постачальників, то основну частину розрахункових операцій становлять розрахунки з постачальниками і підрядниками.

В умовах перехідної економіки є дуже важливим стан платіжно – розрахункової дисципліни. Особливо в тій його частині, що стосується функцій, які виконуються бухгалтером щодо обліку розрахунків з

постачальниками і підрядниками. Важливість цієї проблеми ще в тому, що саме система розрахунків пов'язує підприємство з іншими структурними підрозділами економіки, тобто іншими підприємствами і установами, організаціями.

Порядок і форми розрахунків з постачальниками визначаються господарськими договорами, внаслідок виконання яких у підприємства виникають поточні зобов'язання – кредиторська заборгованість. Господарський договір є найбільш поширеною і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно-грошових відносин у ринковій економіці.

Сучасна економіка побудована так, що підприємець має постійно вести розрахунки з різними юридичними та фізичними особами. У процесі діяльності підприємства повинні купувати матеріальні цінності: сировину, паливо, запасні частини, різні товари тощо, оплачувати за виконання роботи і послуги. На цій стадії виникають широкі розрахункові відносини з постачальниками та підрядниками.

В інтересах підприємства підтримувати постійний контроль за цими розрахунками. Оскільки безвідповідальність та безконтрольність може призвести до кримінальної та адміністративної відповідальності, що в свою чергу відповідно позначиться на репутації підприємства в колах його партнерів.

Крім того раціональна організація контролю за станом розрахунків сприяє зміцненню договірної і розрахункової дисципліни, виконанню зобов'язання з постачання продукції в заданому асортименті і якості, підвищенню відповідальності за дотримання платіжної дисципліни, скороченню дебіторської і кредиторської заборгованості, прискоренню оборотності оборотних коштів, а отже і поліпшенню фінансового становища підприємства.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи полягає в теоретичному обґрунтуванні та розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення

обліку, внутрішнього контролю та аудиту кредиторської заборгованості.

Для досягнення зазначеної мети в роботі було поставлено такі завдання:

- узагальнити теоретичні засади обліку кредиторської заборгованості;
- розглянути особливості розрахунків з постачальниками та підрядниками на конкретному підприємстві в розрізі кредиторської заборгованості;
- розробити практичні рекомендації щодо удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками в розрізі кредиторської заборгованості;
- розкрити основні положення внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками в розрізі кредиторської заборгованості.

Об'єктом дослідження є процес обліку та внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками в розрізі кредиторської заборгованості, їх документування та відображення у фінансовій звітності.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні аспекти організації обліку й інформаційного забезпечення розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Теоретичну й методологічну основу досліджень становлять базові положення економічної теорії, законодавчо – нормативні документи, наукові розробки вчених з питань організації обліку й ефективності проведення внутрішнього контролю та дані поточного обліку і звітності підприємств про проведення розрахунків з постачальниками та підрядниками.

У процесі дослідження було використано такі наукові методи: діалектичний, абстрактно-логічний і системного аналізу (теоретичні і методологічні узагальнення, визначення сутності і значення кредиторської заборгованості); загальноекономічні методи – економічних вимірювань, спостереження, економіко-статистичного аналізу (організаційно-економічна характеристика підприємства, організація синтетичного та аналітичного

обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками); причинно-наслідкового зв'язку та моделювання (при визначенні напрямів удосконалення первинних документів, облікових реєстрів та звітних форм у системі бухгалтерського, оперативного і статистичного обліку).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в такому:

удосконалено:

– для полегшення ведення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості за конкретними договорами, пропонуємо ввести у План рахунків додатковий позабалансовий рахунок 010 «Кредиторська заборгованість»;

– для підвищення рівня інформаційного забезпечення запропоновано модернізувати форму Акту форма № інв-17 для оформлення результатів інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами і кредиторами, а саме графу 2 «Найменування балансових статей» замінити на графу «Назва дебітора (кредитора), рахунку обліку»; доповнити таблиці колонкою, в якій відображається сума заборгованості зі строком несплати більше двох років; в таблиці і Довідці до Акту передбачити графу «Код запису».

Практичне значення одержаних результатів. Результати магістерського дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками в розрізі кредиторської заборгованості та не тільки, на підприємствах.

За результатами досліджень були опубліковані статті на тему:

– «Економічна сутність кредиторської заборгованості як об'єкт обліку» в Збірнику IV МІЖНАРОДНА НАУКОВА-ТЕОРЕТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА СУЧАСНОЇ НАУКИ 28 жовтня 2022;

За результатами досліджень були опубліковані тези на тему:

– «Кредиторська заборгованість: сутність та поняття» в Збірнику СХІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ ІНТЕРНЕТ-

КОНФЕРЕНЦІЯ 14 листопада 2022.

– «Управління кредиторської заборгованості» в Збірнику XVI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України (в умовах воєнного стану та поствоєнний період)» 10-12 жовтня 2022.

РОЗДІЛ 1

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTI

1.1 Характеристика і класифікація кредиторської заборгованості

Зобов'язання – це заборгованість підприємства, що з'являються в результаті придбання послуг, товарів в кредит, або кредити, що підприємство отримує для свого фінансування.

Згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання» зобов'язання – це заборгованість підприємства, яка виникла в результаті минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, призведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють в собі економічні вигоди.

Для визнання зобов'язань потрібно, щоб були дотримані дві умови:

- оцінка їх може бути достовірно визначена;
- є ймовірність спаду економічної користі внаслідок їх погашення.

Віднесення зобов'язань до довгострокових або поточних регулюється П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Довгострокові зобов'язання – це борги, погашення яких не передбачається протягом буденного операційного циклу і термін сплати яких перевищуватиме 12 місяців, з дати балансу.

Позикові кошти, час залучення яких не повинен переважати дванадцять місяців з дати балансу або тривалості звичайного операційного циклу підприємства відносять до короткострокових зобов'язань [40].

При здійсненні підприємницької діяльності суб'єктом господарювання з'являється поточна кредиторська заборгованість за роботи, товари та отримані послуги, потрібні для забезпечення звичайного функціонування підприємства.

Тимчасово залучені суб'єктом у власне використання грошових коштів, що підлягають поверненню юридичній або фізичній особі це кредиторська заборгованість.

Економічна сутність кредиторської заборгованості полягає в тому, що це не тільки частина майна організації (кошти), але й товарно-матеріальні цінності.

Як правова категорія кредиторська заборгованість – особлива частина майна організації, що є предметом обов'язкових правовідносин між її кредиторами та організацією. Організація володіє та користується кредиторською заборгованістю, але організація повинна повернути або оплатити цю частину майна кредиторам, які мають вимоги та права на неї.

Ця частина майна – зобов'язання організації, чужі кошти, чуже майно, яка перебуває у власності організації –боржника. Саме тому, кредиторська заборгованість має подвійну природу: як частина майна вона належить організації на праві володіння або на праві власності щодо отриманих позичково грошей або речей, визначених певними ознаками; як об'єкт зобов'язальних правовідносин – це борги організації перед кредиторами, тобто особами, уповноваженими на витребування або стягнення від організації визначеної частини майна [7].

Враховуючи відзначені ознаки кредиторську заборгованість можна було б визначити як частина майна організації, яка з'явилася від різних правових основ боргових зобов'язань організації – боржника (дебітора) перед уповноваженими особами кредиторами, що підлягає бухгалтерському обліку і відображенню в балансі як борги організації – балансоутримувача.

Розрізняють законну (нормальну) та прострочену кредиторську заборгованість. Звичайна виникає в межах діючих термінів її сплати. Заборгованість, яка не погашена з настанням термінів сплати, є простроченою.

По терміну погашення і по відношенню до звітної дати кредиторська заборгованість розділяється на:

- довгострокову, підлягаючу погашенню більш ніж через один рік з моменту виникнення;
- короткострокову (поточну) з терміном погашення згідно з укладеною угодою до одного року (починаючи з моменту прийняття зобов'язань в бухгалтерському обліку).

У свою чергу довгострокова і короткострокова заборгованість діляться на:

- термінову, термін погашення якої не наступив;
- прострочену, термін погашення якої вже пройшов;
- відстрочену, платежі по якій будуть більш ніж через дванадцять місяців після звітної дати [6].

У свою чергу з простроченої заборгованості виділяється заборгованість, по якій закінчився термін позовної давності. При здійсненні платежів за зобов'язаннями за поставку товарів (виконання робіт або надання послуг) визначений тримісячний термін з дня фактичного отримання товарів організацією – дебітором, протягом якого повинні бути проведені всі взаєморозрахунки між виробником і споживачем. Суми заборгованості, по яких закінчилися передбачені в договорах терміни погашення, списуються на фінансові результати.

У випадках, коли підприємство – дебітор не приймає ніяких рішень для добровільного повернення боргів, у кредиторів залишається можливість примусового стягнення, що у залежності від характеру кредиторської заборгованості здійснюється одним із двох способів: 1) у судовому чи 2) у позасудовому порядку.

Поняттям кредиторської заборгованості охоплюються боргові зобов'язання організації – дебітора, що мають різне походження, а отже, різні юридичну природу і правовий режим, що, власне кажучи, обумовлює практичну необхідність використання погодженого на рівні закону понятійного апарата. Оскільки кредиторська заборгованість служить одним із джерел засобів, що знаходяться в розпорядженні організації – дебітора, її

показують у пасиві балансу. Облік кредиторської заборгованості ведеться, природно, по кожному кредитору окремо («розрахунки з кредиторами» чи просто «кредитори»), а в узагальнюючих показниках відбивають загальну суму кредиторської заборгованості, розбиваючи на вісім груп, що зазначені нижче.

За діючими правилами в поясненнях до бухгалтерського балансу і звіту про фінансові результати в числі інших додаткових даних указують зведення «про наявність на початок і кінець звітного періоду окремих видів кредиторської заборгованості».

До складу кредиторської заборгованості входять показники по наступним позиціям:

- постачальники і підрядчики;
- векселя до сплати;
- заборгованість перед дочірніми і залежними суспільствами;
- заборгованість перед персоналом організації;
- заборгованість перед бюджетом і соціальними фондами;
- заборгованість учасникам (засновникам) по виплаті доходів;
- аванси отримані;
- інші кредитори.

1.2 Оцінка кредиторської заборгованості за товари та послуги

Згідно П(С)БО 11, зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду.

Оцінка зобов'язань згідно з П(С)БО 11:

- довгострокові зобов'язання, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю. Визначення теперішньої вартості залежить від умов та виду зобов'язань;

- поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення;

- непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою.

У процесі здійснення підприємницької діяльності суб'єктом господарювання виникає поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, отримані послуги, необхідні для забезпечення нормального функціонування підприємства.

Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги – сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та матеріальні послуги.

Господарські зв'язки з постачальниками будуються на підставі договорів (угод), в яких визначаються: найменування товарів, кількість, ціна, терміни і спосіб поставки, порядок розрахунків та ін.

Постачальник на відвантажену продукцію виписує товарні та платіжні документи, передає їх банку і направляє покупцю.

Погашається заборгованість перед постачальниками і підрядниками шляхом безготівкових або готівкових розрахунків [17].

Правила, форми і стандарти безготівкових розрахунків в Україні, що здійснюються за участю банків, встановлені в Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженій Постановою Правління НБУ від 21.01.2004 № 22. Відповідно до інструкції під час здійснення розрахунків можуть застосовуватися форми розрахунків:

- акредитивна;
- інкасова;
- вексельна;
- за розрахунковими чеками.

У бухгалтерському обліку визнання зобов'язань під час придбання підприємством матеріальних і нематеріальних цінностей, послуг здійснюється з дотриманням принципу відповідності. Для цього використовується метод нарахування, дотримання якого, з погляду визнання зобов'язань стосовно до своїх кредиторів, потребує від підприємства правильного визначення моменту переходу права власності на відповідні цінності або моменту отримання послуг. Саме на момент переказу права власності, який визначається, наприклад: умовами контракту, за відсутності одночасного розрахунку у грошовій формі з постачальниками та підрядниками виникають зобов'язання за отримані активи [16].

Оцінка кредиторської заборгованості повинна виходити з визначення кредиторської заборгованості як частини майна боржника. Кредиторська заборгованість є майном особливого роду. В результаті продажу кредиторської заборгованості продавець передає покупцю права вимоги для:

- своєчасного погашення кредиторської заборгованості постачальника, що виникла по іншій операції, а також запобігання збитків;
- встановлення контролю над організацією-кредитором ;
- інших випадків.

При оцінці потрібно враховувати, що з придбанням дебіторської заборгованості, підприємство одержує право вимоги пені, штрафу і неустойки, передбачені договором між боржником і дебітором. У зв'язку з цим, основним методом оцінки є доходний, а витратний метод і метод порівняльних продажів є допоміжними.

Головна задача оцінки кредиторської заборгованості - це визначення ринкової вартості, іншими словами визначення грошового еквівалента, який очікується отримати в результаті продажу дебіторської заборгованості, отриманої на основі аналізу даних бухгалтерського обліку. Слід зазначити, що цей грошовий еквівалент, як правило, відрізняється від договірної величини, врахованої по балансу [5].

При здійсненні оцінки кредиторської заборгованості повинні

враховуватися фактори, що впливають на ринкову вартість кредиторської заборгованості:

- умови припинення зобов'язань – розрахунок грошовими коштами, цінними емісійними паперами, заліком стрічних поставок товарів тощо;
- терміни розрахунків, передбачені договорами;
- наявність забезпечення за відповідним зобов'язанням;
- наявність претензій організації по кількості і якості поставленої продукції;
- фінансовий стан організації – кредитора;
- інші відомості, які враховуються оцінювачем при здійсненні оцінки, були повідомленими боржником і організацією – кредитором.

При здійсненні оцінки кредиторської заборгованості з урахуванням її балансової вартості необхідно коригування – оцінка можливих повернень товарів і знижок.

Коригування кредиторської заборгованості, що виникає внаслідок появи матеріальних претензій, пов'язаних з поверненням і нестачею товарно – матеріальних цінностей, враховуються в акті звірки дебіторської і кредиторської заборгованості сторін [12].

На підставі наявних у підприємства документів про виникнення, склад і наявність кредиторської заборгованості складається перелік організацій – кредиторів мають заборгованість, у тому числі прострочену.

Залежно від розміру кредиторської заборгованості, аналіз заборгованості організацій – кредиторів може проводитися вибірково.

До документів, що характеризують виникнення, склад і наявність кредиторської заборгованості відносяться:

- договори з відповідними додатками про поставку товарів (виконанні робіт, наданні послуг);
- рахунки – фактури;
- акти, накладні, свідчать про відвантаження товарів, виконання

робіт і надання послуг;

- платіжні документи;
- акти звірки взаємної заборгованості, підтвердження податкової інспекції, де на обліку перебуває боржник, акти стрічних перевірок і т. п. по кожному боржнику;
- інші документи, що мають значення для оцінки кредиторської заборгованості.

Порядок проведення оцінки по статтях бухгалтерського обліку наступний:

- перевіряються оригінали документів, підтверджуючі кредиторську заборгованість (договори, рахунки-фактури, накладні, квитанції в прийомі вантажу і т.п.)
- перевіряється підтвердження організацією – кредитором заборгованості (акти звірки взаємної заборгованості, підтвердження податкової інспекції, де на обліку перебуває організація – кредитор, акти стрічних перевірок і т. п.).
- проводиться аналіз фінансового стану організації – кредитора.
- проводиться оцінка ринкової вартості кредиторської заборгованості по конкретному боржнику і за конкретним договором поставки (надання послуг, виконання робіт).

Аналіз і оцінка структури балансу організації – кредитора проводиться на основі показників:

- коефіцієнта поточної ліквідності;
- коефіцієнта забезпеченості власними коштами чи активами
- коефіцієнта абсолютної ліквідності.

Підставою для визнання структури балансу підприємства незадовільною, а підприємства неплатоспроможним є виконання однієї з наступних умов:

- коефіцієнт поточної ліквідності на кінець звітного періоду має значення менше 2;

– коефіцієнт забезпеченості власними коштами чи активами на кінець звітної періоду має значення менше 0,1;

Коефіцієнт поточної ліквідності характеризує загальну забезпеченість підприємства оборотними засобами для ведення господарської діяльності і своєчасного погашення термінових зобов'язань підприємства.

Коефіцієнт поточної ліквідності визначається як відношення фактичної вартості знаходяться в наявності у підприємства оборотних засобів у вигляді виробничих запасів, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості і інших оборотних активів до найтерміновіших зобов'язань підприємства у вигляді короткострокових кредитів банків, короткострокових позик і різних кредиторських заборгованостей.

Коефіцієнт забезпеченості власними коштами чи активами, характеризує наявність власних оборотних коштів або активів у підприємства, необхідних для його фінансової стійкості.

Коефіцієнт забезпеченості власними засобами визначається як відношення різниці між об'ємами джерел власних коштів і фактичною вартістю основних засобів і інших поза оборотних активів до фактичної вартості оборотних засобів, що знаходяться, в наявності у вигляді виробничих запасів, незавершеного виробництва, готової продукції, грошових коштів, дебіторської заборгованості і інших оборотних активів.

Кредиторська заборгованість по товарних операціях оцінюється аналогічно дебіторській заборгованості з використанням процедури приведення майбутніх платежів до поточної вартості з урахуванням термінів можливих платежів і ставки дисконтування. Визначення поточної вартості кредиторської заборгованості наведено у формулі (1.1):

$$ПВкз = БСкз / (1+i)^n \quad (1.1)$$

де ПВкз – поточна вартість кредиторської заборгованості за оцінюваний період;

БВкз – балансова вартість кредиторської заборгованості за оцінюваний період;

i – єдина ставка, що ураховує ризиковану оцінюваного підприємства (ставка дисконту);

n – середньозважене значення обороту кредиторської заборгованості за оцінюваний період;

Визначення ринкової вартості кредиторської заборгованості (1.1) вимагає визначення середньозважене значення обороту кредиторської заборгованості за певний оцінюваний період.

1.3 Особливості обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками у відповідності з Міжнародними стандартами фінансової звітності

У процесі господарської діяльності підприємства вступають у різні розрахункові відносини з постачальниками та підрядниками. Підприємства здійснюють різні розрахунки як безготівкового порядку, так і з використанням готівкових коштів, векселів, товарообмінних операцій.

Щоб уникнути порушень і зловживань під час здійснення розрахункових операцій, потрібно проводити постійний контроль за їх проведенням та відображенням у бухгалтерському обліку.

Оскільки основну частину закуплених сировини, матеріалів, товарів, послуг підприємства отримують від постачальників, то основну частину розрахункових операцій становлять розрахунки з постачальниками і підрядниками.

Необхідною умовою нормальної діяльності будь-якого підприємства є становлення господарських відносин між ним та покупцями, постачальниками тощо.

МСБО є головним орієнтиром при створенні національної системи бухгалтерського обліку, формування якої стало важливим кроком на шляху інтеграції до світової економічної спільноти. Але разом з тим, проблеми використання розроблених в Україні Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку на практиці зумовлені відмінностями.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», національні стандарти бухгалтерського обліку не повинні суперечити міжнародним. Рада з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку 24 липня 2014 року опублікувала остаточну редакцію нового Міжнародного стандарту фінансової звітності 9 «Фінансові інструменти» (далі - МСФЗ 9), який є обов'язковим до застосування з 01 січня 2018 року. Він замінює Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» (далі - МСБО 39). Мета цього Стандарту – визначити принципи фінансової звітності щодо фінансових активів і фінансових зобов'язань, які забезпечать надання користувачам фінансової звітності доречної та корисної інформації, необхідної для виконання ними оцінки сум, строків і невизначеності майбутніх грошових потоків суб'єкта господарювання.

Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками регламентується П(С)БУ 11 «Зобов'язання».

Підприємства самостійно обирають форми розрахунків з постачальниками та підрядниками і зазначають їх в укладених угодах.

Форми і порядок розрахунків регламентує Інструкція «Про безготівкові розрахунки в національній валюті користувачів платіжних послуг», затверджена постановою Правління НБУ від 29. 07. 2022 р. № 163.

Для здійснення розрахунків можуть використовуватися акредитивна, інкасова, вексельна їх форми, а також форми розрахунків за розрахунковими чеками і з використанням розрахункових документів на паперових носіях і в електронному вигляді.

Інструкція «Про безготівкові розрахунки в національній валюті

користувачів платіжних послуг», затверджена постановою Правління НБУ від 29. 07. 2022 р. № 163 встановлює правила використання при здійсненні розрахункових операцій платіжних інструментів у формі:

- меморіального ордера;
- платіжного доручення;
- платіжної вимоги-доручення;
- акредитива;
- чека;
- платіжної вимоги.

Відповідальність за правильність заповнення реквізитів розрахункового документа несе особа, яка його оформила.

Поняття зобов'язань:

– згідно з П(С)БО 11 забезпечення – це зобов'язання з невизначеними сумою або часом погашення на дату балансу.

– у МСБО 37 забезпечення також визнаються зобов'язаннями з невизначеним строком або сумою, оскільки ці зобов'язання є теперішньою заборгованістю і ймовірно, що для його погашення буде потрібне вибуття ресурсів, які втілюють в собі економічні вигоди.

Але деякі країни взагалі не відносять забезпечення до зобов'язань, оскільки для їх визначення потрібно застосовувати попередні оцінки, що суперечить порядку визначення зобов'язань за фактично здійсненою операцією.

Визнання зобов'язань. Якщо розглядати визнання зобов'язань, то слід відмітити, що національні стандарти, в даному випадку, розглядають зобов'язання, а міжнародні – забезпечення.

– згідно П(С) БО 11, зобов'язання визнається, якщо його оцінка може бути достовірно визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду [18].

– згідно МСБО 37 забезпечення слід визнавати, якщо:

1. суб'єкт господарювання має теперішню заборгованість (юридичну чи конструктивну) внаслідок минулої події;
2. ймовірно, що вибуття ресурсі, які втілюють у собі економічні вигоди, буде необхідним для погашення заборгованості;
3. можна достовірно оцінити суму заборгованості.

Оцінка зобов'язань:

– П(С) БО 11:

1. довгострокові зобов'язання, відображаються в балансі за їх теперішньою вартістю;
2. поточні зобов'язання відображаються в балансі за сумою погашення;
3. непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках підприємства за обліковою оцінкою [21].

– МСБО 37: сума юридичних або конструктивних зобов'язань має бути найкращою оцінкою видатків, необхідних для погашення теперішньої заборгованості на дату балансу.

Порядок погашення зобов'язань юридичних і фізичних осіб перед бюджетами і державними цільовими фондами за податками і зборами (обов'язковими платежами), нарахування і сплату пені та штрафних санкцій, застосовуваних до платників податків контролюючими органами, визначає Податковий кодекс України.

У міжнародній практиці порядок погашення зобов'язань юридичних і фізичних осіб перед бюджетами і державними цільовими фондами за податками і зборами (обов'язковими платежами), нарахування і сплату пені та штрафних санкцій розглядається в МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 10 «Непередбачені події і події, які сталися після дати балансу», МСБО 12 «Податки на прибуток», МСФЗ 16 «Оренда», МСБО 19 «Витрати працівникам», МСБО 32 «Фінансові інструменти: розкриття та подання», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені

активи».

Для повного визначення категорії зобов'язань, потрібно охарактеризувати їх поняття, визнання, оцінювання, класифікацію та розкриття у Примітках до фінансової звітності.

Зобов'язання повинні записуватись в обліку тільки тоді, коли виникає заборгованість за ними. Суми, які потрібно буде погасити в майбутньому, до зобов'язань не належать.

Оцінювати зобов'язання потрібно сумою грошей, вартістю товару або послуги, необхідних для сплати боргу.

Види зобов'язань. Згідно з інструкцією про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій для обліку цільового фінансування і цільових надходжень виділено рахунки класу 4 «Власний капітал та забезпечення зобов'язань», але ці ресурси створені за рахунок зовнішніх джерел і вони надаються на безповоротній основі.

Згідно з МСБО 37 забезпечення відображається в балансі в складі короткострокових або довгострокових зобов'язань. У бухгалтерській практиці нашої держави взагалі не передбачено поділ забезпечень за часом їх залучення, хоча термін виконання цих зобов'язань різний. Отже, забезпечення майбутніх витрат і платежів та цільове фінансування відповідно до нормативних документів, які регламентують порядок обліку цих ресурсів у вітчизняній практиці, займають проміжне місце між власним капіталом і зобов'язаннями, що вимагає уточнення і коригування законодавчої бази відповідно до МСБО.

Зобов'язання підприємств і згідно з національними П(С)БО, і згідно з МСБО, прийнято поділяти на довгострокові, короткострокові і непередбачені. У міжнародній практиці довгострокові і короткострокові зобов'язання відносять до фактичних, тобто таких, які виникають з договорів, контрактів або на основі законодавства і їх вартість можна точно визначити. Непередбачені зобов'язання відносять до умовних – це неіснуючі

зобов'язання, але вони є потенційними, тому що залежать від майбутніх подій, які можуть виникнути в результаті минулої події [13].

Віднесення зобов'язань до довгострокових або поточних у нашій країні регулюється П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Довгострокові зобов'язання – це зобов'язання, погашення яких не передбачається протягом звичайного операційного циклу та термін погашення яких перевищує дванадцять місяців, починаючи з дати балансу.

У вітчизняному бухгалтерському обліку до довгострокових джерел фінансування відносять:

- довгострокові позики, довгострокові векселі видані;
- довгострокові зобов'язання за облігаціями;
- довгострокові зобов'язання з оренди;
- відстрочені податкові зобов'язання;
- інші довгострокові зобов'язання.

Як видно із зазначеного матеріалу, існує певна різниця щодо складових довгострокових зобов'язань у міжнародній і вітчизняній практиці, що зумовлено історичним розвитком країн, встановленими принципами бухгалтерського обліку та станом фінансового ринку.

Позитивним є той факт, що у Плані рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій виділено окремі класи рахунків для обліку довгострокових та поточних зобов'язань. Зростання потреби підприємства в капіталі, розгортання конкурентної боротьби за обмежені ресурси фінансового ринку вимагає постійного залучення в обіг поточних зобов'язань, найефективнішим з яких є надання кредитів та позик.

Однак підприємство повинно суворо дотримуватись договірної і розрахункової дисципліни, контролювати величину боргу, щоб не допустити зниження платоспроможності та банкрутства підприємства.

До короткострокових зобов'язань відносять позикові кошти, термін залучення яких не повинен перевищувати дванадцяти місяців з дати балансу

або тривалості звичайного операційного циклу підприємства.

Складові короткострокових зобов'язань за джерелами утворення згідно міжнародних та вітчизняних стандартів відображено у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1 – Складові короткострокових зобов'язань за джерелами утворення

Стандарти	Зобов'язання
В П(С)БО 11	<ul style="list-style-type: none"> – короткострокові позики; – поточна заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями; – короткострокові векселі видані; – розрахунки з постачальниками та підрядниками; – розрахунки за податками й платежами; – розрахунки за страхуванням; – розрахунки з оплати праці; – розрахунки з учасниками; – розрахунки за іншими операціями.
В МСБО 1, МСБО 37	<ul style="list-style-type: none"> – заборгованість за рахунками постачальників та інші нараховані зобов'язання; – заборгованість за дивідендами; – нараховані податки, митні платежі та зобов'язання із соціального страхування; – поточна частина довгострокової заборгованості; – доходи майбутніх періодів; – кредити банків та інші позики; – потенційні (непередбачені) зобов'язання.

У міжнародній практиці порядок визначення та відображення короткострокових зобов'язань визначається відповідно до МСБО 1 «Подання фінансових звітів», МСБО 37 «Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи», а у вітчизняній згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Порівнюючи складові короткострокових зобов'язань у вітчизняній та міжнародній практиці (табл. 1.1), ми бачимо відсутність в П(С)БО таких понять, як непередбачені зобов'язання та доходи майбутніх періодів, які виділені згідно з П(С)БО 11 «Зобов'язання» в окремі групи.

Непередбачені (потенційні) зобов'язання – це:

– зобов'язання, що може виникнути внаслідок минулих подій та існування якого буде підтверджено лише тоді, коли відбудеться або не відбудеться одна чи більше невизначених майбутніх подій, над якими

підприємство не має повного контролю;

– теперішнє зобов'язання, що виникає внаслідок минулих подій, але не визнається, оскільки малоімовірно, що для врегулювання зобов'язання потрібно буде використати ресурси, які втілюють у собі економічні вигоди, або оскільки суму зобов'язання не можна достовірно визначити.

Відповідно до П(С) БО 11 непередбачені зобов'язання відображаються на позабалансових рахунках за обліковою оцінкою та у примітках до фінансової звітності за такою інформацією:

- стислий опис зобов'язання та його сума;
- невизначеність щодо суми або строку погашення;
- сума очікуваного погашення зобов'язання іншою стороною.

Доходи майбутніх періодів – це надходження грошових коштів та інших активів, що одержані в звітному періоді, але відносяться до майбутніх періодів.

До доходів майбутніх періодів належать доходи у вигляді одержаних авансових платежів за здані в оренду основні засоби та інші необоротні активи, передплати періодичних та довідкових видань, виручки за вантажні перевезення, від продажу квитків транспортних та театральних – видовищних підприємств, абонентної плати за користування засобами зв'язку тощо.

Ця категорія відповідно до П(С) БО 11 віднесена до зобов'язань, незважаючи на те, що підприємство отримає дохід від реалізації своїх товарів або надання послуг у майбутньому.

Відповідно до Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств та організацій доходи майбутніх періодів віднесено до класу 6 рахунків бухгалтерського обліку, на яких обліковуються поточні зобов'язання, але деякі види цих джерел можуть мати довгостроковий характер (авансові орендні платежі відповідно до договору оренди; передплата довідкових видань тощо).

Порівняння національних положень бухгалтерського обліку з міжнародними стандартами бухгалтерського обліку дало змогу уточнити

класифікацію зобов'язань, прийняту в Україні.

Аналізуючи перший розділ можна зробити такі висновки:

1. Суб'єкти господарювання на перший план висувають вирішення власних проблем, замість виконання фінансових зобов'язань по платежах перед партнерами. Відсутність майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань дає їм змогу ухилятися від взаєморозрахунків з партнерами. В поглиблення платіжної кризи вносить свою частку і неврегульованість бюджетної системи, що стосується несвоєчасної оплати державних зобов'язань, які здійснюються за рахунок бюджету.

2. Реформаторські зрушення в економіко-політичній системі України потребують нових підходів до регулювання суспільно-економічних відносин і зокрема сфери бухгалтерського обліку. В даний час велика увага приділяється розрахунками з постачальниками та підрядниками. Це обумовлено тим, що постійно відбувається кругообіг господарських засобів викликає безперервне відновлення різноманітних розрахунків. Одним з найбільш поширених видів розрахунків якраз і є розрахунки з постачальниками і підрядниками за сировину, матеріали, товари та інші матеріальні цінності.

3. Кредиторська заборгованість – тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі. З урахуванням відзначених ознак кредиторську заборгованість можна було б визначити як частина майна організації, що виникла з різних правових основ боргових зобов'язань організації – дебітора (боржника) перед уповноваженими особами кредиторами, що підлягає бухгалтерському обліку і відображенню в балансі як борги організації – балансоутримувача.

4. Кредиторська заборгованість має велике значення як частина майна підприємства. Необхідно постійно стежити за кредиторською заборгованістю: значне переважання дебіторської заборгованості над

кредиторською створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових (як правило, дорогих) засобів; перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

2.1 Організаційно- економічна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «Запоріжпромгруп» є юридичною особою з дня його державної реєстрації, користується правом оперативного управління щодо закріпленого за ним майна, має штамп встановленого зразка, печатку із власним найменуванням. ТОВ «Запоріжпромгруп» має самостійний баланс, свої розрахункові рахунки у банках.

Відносини з підприємствами, установами і організаціями та громадянами у всіх сферах фінансово – господарської діяльності будуються на договірних засадах згідно чинного законодавства України.

Головним документом, що встановлює порядок організації, здійснення фінансово – господарської діяльності та ліквідації підприємства є Статут. Джерелом формування майна є статутний фонд, що включає основні фонди і

оборотні кошти, які належать ТОВ «Запоріжпромгруп» на правах власності.

З метою організації бухгалтерського обліку на підприємстві розроблений та затверджений наказ про облікову політику (Додаток К). Згідно цього наказу на підприємстві:

- при відображенні в бухгалтерському обліку господарських операцій і подій застосовувати норми відповідних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, затверджених Міністерством фінансів України.
- за відсутності необхідних норм у вітчизняних П(с)БО

застосовувати аналогічні норми системи міжнародних стандартів фінансової звітності МСБО–МСФЗ (IAS–IFRS) на підставі того, що національні стандарти не можуть суперечити міжнародним.

– для визнання основних засобів, інших необоротних матеріальних і нематеріальних активів, встановлення строку корисного використання об'єктів та вибору методу нарахування амортизації створити постійно діючу експертну комісію у складі: голова комісії- заступник директора; члени комісії- бухгалтер, менеджер.

– матеріальні активи, термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року, а вартість менше 6000,00 грн., вважати іншими малоцінними необоротними матеріальними активами.

– при нарахуванні амортизації основних засобів застосовувати прямолінійний метод. Ліквідаційна вартість основних засобів вважати такою, що дорівнює 0 грн..

– при нарахуванні амортизації нематеріальних активів застосовувати прямолінійний метод.

– для малоцінних необоротних матеріальних активів використовувати метод нарахування амортизації у розмірі 100% вартості таких об'єктів у першому місяці їх використання.

– одиницею бухгалтерського обліку запасів вважати кожне їхнє найменування.

– у разі продажу, відпуску у виробництво чи іншому вибутті запасів застосовувати відповідно П(С)БО 9 «Запаси» такий метод їх оцінки: за цінами продажу – для товарів; ПММ, які використовують для автомобілів, - за нормами витрат для автомобілів відповідного класу.

– вести податковий облік згідно законодавства України.

– оцінку ступеня завершеності операції з надання послуг (виконання робіт) здійснювати шляхом вивчення виконаної роботи, при цьому в бухгалтерському обліку доходи відображати у звітному періоді підписання акта наданих послуг (виконаних робіт) відповідно П(С)БО 15

«Дохід».

– контроль за виконанням цього наказу покласти на директора підприємства.

Проаналізувавши затверджений наказ про облікову політику підприємства я дійшла висновку, що його можна доповнити та удосконалити.

Враховуючи те, що фінансова звітність складається для певного кола користувачів і повинна бути зрозумілою для нього, вона повинна містити вичерпні відомості про підприємство.

Особливу увагу потрібно приділити дискотуванню кредиторської заборгованості. Так як дискотування кредиторської заборгованості позитивно впливає на якість фінансової звітності. Передусім, треба визначити що таке дискотування. Дискотування- це процедура переведення майбутньої вартості грошей у теперішню. Помилки при відображенні фінансового доходу від дискотування довгострокової кредиторської заборгованості в момент її виникнення та здійснення амортизації дискоту протягом строку користування на кожну наступну дату балансу можуть негативно вплинути на достовірність фінансової звітності та призвести до неправильного відображення об'єкта оподаткування по податку на прибуток. Згідно з пункту 9П(С)БО 11 та пункту 12 П(С)БО 10 дискотованої вартості в балансі потрібно відображати тільки довгострокові заборгованості.

Тому треба в наказі про облікову політику взначити та записати:

– Згідно П(С)БО 11 «Зобов'язання» визначено що довгострокові зобов'язання - всі зобов'язання, які не є поточними зобов'язаннями. Поточні зобов'язання - зобов'язання, які будуть погашені протягом операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців, починаючи з дати балансу. Тобто, зобов'язання строк виконання яких настає протягом 12 календарних місяців, є короткостроковими. Відповідно до П(С)БО 11 теперішня вартість - дисконтована сума майбутніх платежів. Також, відповідно до п.5 П(С)БО 11 «Зобов'язання - визнається, якщо його оцінка може бути достовірно

визначена та існує ймовірність зменшення економічних вигод у майбутньому внаслідок його погашення. Якщо на дату балансу раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню, то його сума включається до складу доходу звітного періоду».

Ставка дисконту ґрунтується на ринковій ставці відсотка (до вирахування податку), що використовується в операціях з подібними активами.

За відсутності ринкової ставки відсотка ставка дисконту ґрунтується на ставці відсотка на дозволені позики підприємства або обчислюється за методом середньозваженої вартості капіталу підприємства.

При конкретній ставці дисконту враховуються ризики, крім тих ризиків, що були враховані при визначенні майбутніх грошових потоків.

Отже, на дату виникнення кредиторської заборгованості боржник має визначити теперішню (справедливу) вартість свого зобов'язання.

Сума дисконту (різниця між майбутньою та теперішньою вартістю зобов'язання) включається до доходу в мить отримання позики та заборгованості за договорами переведення боргу і до витрат - в процесі амортизації такого дисконту протягом строку користування позикою.

Сума амортизації дисконту або премії нараховується одночасно з нарахуванням відсотка (доходу від фінансових інвестицій), що підлягає отриманню, та відображається у складі інших фінансових доходів або інших фінансових витрат з одночасним збільшенням або зменшенням балансової вартості фінансових інвестицій.

Суми фінансового доходу від дисконтування кредиторської заборгованості відображаються у складі інших фінансових доходів Звіту про фінансові результати, а фінансові витрати (амортизація дисконту) - складу витрат Звіту про фінансові результати.

Також увагу треба приділити організації обліку й використання пального, зокрема: установити норми витрат пального; затвердити форми журналу обліку видачі талонів на пальне, подорожнього листа й зведення

подорожніх листів; порядок видачі талонів та списання пального, компенсація співробітникам витрати на мобільний зв'язок та на паливо і тд.

Також пропоную внести в наказ, інформацію, що підприємство здійснює обмін за допомогою засобів електронного документообігу М.Е.Дос та вчасно в електронному вигляді з накладенням кваліфікованого електронного підпису (КЕП) наступних документів: додатки до договору, видаткові накладні, акт прийому-передачі товару (виконаних робіт), акти звіряння розрахунків, рахунок-фактури тощо.

Облікова політика імпортних операцій в цілях бухгалтерського обліку визначає правила оцінки запасів, придбаних в режимі імпорту і іншого майна, що надійшло від іноземного контрагента, віртість яких виражена в іноземній валюті. Отже, облікова політика в частині імпортних операцій повинна серед іншого передбачати варіанти накопичення та розподілу витрат, пов'язаних з придбанням запасів та приведення їх до стану придатного до використання (ТЗВ).

Записати облік окремих видів запасів. Зокрема потрібно затвердити форму акта приймання- передачі гуманітарної допомоги, дарунків, благодійної допомоги, форму акта-оцінки для визначення чистої вартості реалізації запасів, коли вона на дату балансу нижче балансової вартості; ліміти використання миючих засобів, інших матеріалів, інвентарю виходячи з місячної потреби; форми журналу й картки для оперативно-кількісного обліку МШП, виданих у використання.

Порядок оформлення касових операцій урегульований Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні, затвердженим постановою Правління НБУ від 15.12.2004 р. № 637. Але деякі питання все ж слід прописати в наказі про організацію бухобліку.

По-перше, згідно з п. 5.2 постановою Правління НБУ від 15.12.2004 р. № 637, установи самостійно встановлюють ліміт каси на підставі розрахунку встановлення ліміту залишку готівки в касі. Тому Розрахунок встановлення ліміту залишку готівки в касі можна оформити як додаток до

наказу про організацію бухобліку (а можна й окремим наказом).

По-друге, жодним нормативно-правовим актом не передбачені форми для обліку руху й використання грошових документів. Тому для грошових документів, які зберігають у касі установи, потрібно затвердити форми прибутково-видаткової накладної й акта на списання грошових документів.

По-третє, можна прописати, за скільки робочих днів до початку відрядження видавати аванс.

По-четверте, визначити порядок компенсації витрат у зв'язку з поїздками в службових цілях, а також перелік працівників, яким компенсуються витрати на поїздки загальними видами транспорту, а також форми маршрутного листа й журналу реєстрації маршрутних листів.

Організація та проведення інвентаризації на підприємстві також повинна відображатися в наказі про облікову політику, хоча б в основних її аспектах.

Запропоновані рекомендації щодо формування складових облікової політики в розрізі наведених елементів сприяють створенню належного механізму управління процесами обліку витрат, доходів та фінансових результатів господарюючої одиниці. Вирішення зазначених питань суттєво покращить якість облікової інформації, оскільки формуватиме картину реального становища суб'єкта господарювання, та сприятиме прийняттю ефективних управлінських рішень на її основі.

Податковий облік ведеться на підприємстві згідно вимог діючого законодавства.

Бухгалтерський облік на підприємстві веде головний бухгалтер, який підпорядкований безпосередньо засновникам. Бухгалтерський облік ведеться на основі Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій [22].

Отже, один із засновників керує підприємством згідно з рішенням співзасновника. Йому підпорядкований головний бухгалтер.

Окремою ланкою виступає начальник постачання, який один

забезпечує весь процес постачання на підприємстві.

Управління діяльністю підприємства здійснюється на основі широкої демократії, активної участі його членів в вирішенні всіх питань. Вищим органом управління підприємства є загальні збори учасників, які:

- приймають статут підприємства, вносять в нього зміни і доповнення;
- затверджують правило внутрішнього розпорядку;
- затверджують річний звіт підприємства;
- затверджують перспективний напрямок діяльності;
- вирішують питання про припинення діяльності підприємства.

Головною метою діяльності ТОВ «Запоріжпромгруп» є:

- отримання максимальних прибутків від господарської діяльності;
- впровадження прогресивної технології та підвищення продуктивності праці;
- здійснення всіх видів торгівельної та закупівельної діяльності, включаючи торгово – посередницьку, для задоволення потреб і запитів господарств області та населення.

Предметом діяльності підприємства виступають: посередництво в торгівлі різними товарами; діяльність посередників у торгівлі машинами, промисловим устаткуванням, суднами та літаками; неспеціалізована оптова торгівля; ремонт і технічне обслуговування готових металевих виробів; ремонт і технічне обслуговування машин і устаткування промислового призначення; роздрібна торгівля паливом; оптова торгівля твердим, рідким, газоподібним паливом і подібними продуктами

ТОВ «Запоріжпромгруп» веде оперативний бухгалтерський облік і статистичну звітність та здійснює облік результатів своєї діяльності відповідно до чинного законодавства .

Результати діяльності підприємства відображаються в щоквартальних та річних балансах, у звітах про фінансові результати, а також у річному

звіті.

Перевірка окремих напрямків діяльності підприємства здійснюється податковими та іншими уповноваженими державними органами у відповідності з чинним законодавством України [24].

Підприємство здійснює контроль за якісними показниками своєї фінансово – господарської діяльності за допомогою економічного аналізу.

Система бухгалтерського обліку у ТОВ «Запоріжпромгруп» організована таким чином, що господарські операції в узагальненому вигляді відображаються у синтетичному обліку, і деталізовано, у розрізі синтетичного – в аналітичному обліку.

При цьому операція, відображена у синтетичному обліку, повинна дорівнювати її аналітичному обліку.

Сполучення різних реєстрів аналітичного і синтетичного обліку, їх взаємозв'язок, послідовність і способи ведення облікових записів з метою узагальнення і одержання звітності утворює форму бухгалтерського обліку.

До складу бухгалтерії ТОВ «Запоріжпромгруп» входять 1 головний бухгалтер та 3 бухгалтера.

Службові обов'язки бухгалтерії виконує бухгалтери, які забезпечують організацію бухгалтерського обліку на підприємстві і контроль за раціональним економічним використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, збереженням власності.

Головний бухгалтер підпорядковується безпосередньо директору та засновнику підприємства. Всі працівники підприємства своєчасно передають в бухгалтерію необхідні для обліку документи, витяги з наказів і розпоряджень, договори, нормативи, звіти матеріально – відповідальних осіб.

Вимоги головного бухгалтера щодо порядку оформлення і подання в бухгалтерію необхідних документів є обов'язковими для всіх працівників.

Найбільш наглядно розвиток підприємства приведений у таблиці 2.1, де можна побачити чистий дохід від реалізації продукції, валовий прибуток та інші показники за 2019 – 2021 роки.

Таблиця 2.1 – Показники господарської діяльності ТОВ «Запоріжпромгруп» за період 2019 по 2021 рр.

з/п	Показник	Рік			Відхилення 2021/2019рр.	
		2019	2020	2021	Абс.	Відносне
1	Дохід(виручка) від реалізації продукції(товарі,робіт, послуг), тис. грн.	210646,4	243753,4	440053,5	229407,1	208,91
2	Чистий дохід(виручка) від реалізації продукції (товарі, робіт, послуг), тис. грн.	175231,0	203755,0	366711,0	191480,0	209,27
3	Вартість закупленої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	155116,1	197188,0	359256,1	204140,0	231,60
4	Валовий прибуток, тис. грн.	20891,0	18802,0	25308,0	4417,0	121,14
5	Чистий прибуток, тис. грн.	6523,0	3108,0	8282,0	1759,0	126,97
6	Середньооблікова чисельність працюючих, чол.	20	21	22	2	110,0

Виходячи з даних таблиці можна зробити висновок, що з 2019 по 2021рр. відбувається поступове зростання показників господарської діяльності підприємства, що свідчить про збільшення надання послуг.

За досліджуваний період відбулося збільшення доходу від реалізації продукції, приріст у 2021р. порівняно з 2019р. склав 229 407,1 тис. грн. або на 108,9% більше.

Чистий прибуток за досліджуваний період також зріс на 1759,0 тис. грн., тобто на 26%.

Дані про склад та структуру джерел формування ресурсів підприємства використовують для оцінки його фінансової стійкості [2].

Аналіз рентабельності підприємства дозволяє визначити ефективність вкладення коштів у підприємство та раціональність їхнього використання.

Для цього у таблиці 2.2 наведемо розрахунок коефіцієнтів рентабельності активів, коефіцієнтів рентабельності власного капіталу, коефіцієнтів рентабельності діяльності і коефіцієнтів рентабельності продукції за 2019 – 2021 роки та їх відносне і абсолютне відхилення.

Таблиця 2.2 – Показники рентабельності ТОВ «Запоріжпромгруп» за період з 2019 по 2021 рр., %

з/п	Показник	Нормат. Знач.	Рік			Відхилення 2021/2019	
			2019	2020	2021	Абсолютне	Відносне
1	Коефіцієнт рентабельності активів	>0 Збільш.	0,2	0,07	0,3	0,1	1,3
2	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	>0 Збільш.	0,8	0,2	0,6	-0,2	0,75
3	Коефіцієнт рентабельності діяльності	>0 Збільш.	0,04	0,02	0,02	-0,02	0,5
4	Коефіцієнт рентабельності продукції	>0 Збільш.	1,14	1,10	1,07	-0,07	0,94

Грунтуючись на розрахунку показників рентабельності ми відзначаємо, що протягом 2019 – 2021рр. деякі коефіцієнти мають тенденцію до зростання.

Таблиця 2.3 – Показники ліквідності та платоспроможності ТОВ «Запоріжпромгруп» за період з 2019 по 2021рр.

№ з/п	Показник	Норм. значення	Рік			Відхилення	
			2019	2020	2021	Абсолютне	Відносне
1	Коефіцієнт покриття	>1	1,34	1,53	1,22	-0,12	91,04
2	Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,6-0,8	1,31	1,49	1,20	-0,11	91,60
3	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0 Збільш.	0,47	0,38	0,16	-0,31	34,04

Так, коефіцієнт рентабельності діяльності підприємства у 2021р. зменшився майже на 50%, що говорить про зменшення ефективності господарської діяльності підприємством, пов'язану з отриманням прибутку.

Дані розрахунку показника рентабельності власного капіталу свідчать про зниження ефективності використання власного капіталу з 2019року до 2021 року.

Також відбулося зростання рентабельності активів, так у 2019р. кожна гривня, вкладена в активи підприємства приносила 2 копійки прибутку, а в

2021р. – 3 копійки, що свідчить про підвищення ефективності використання активів [31].

Таким чином, можна відзначити, що фінансово – господарська діяльність ТОВ «Запоріжпромгруп» є ефективною, при цьому маркетинг має направити зусилля на перегляд збутової стратегії з метою забезпечення прибуткової реалізації. Аналіз ліквідності підприємства здійснюється за даними балансу та дозволяє визначити спроможність підприємства своєчасно сплачувати свої поточні зобов'язання за допомогою розрахунку наступних показників що наведені у таблиці 2.3.

Так, у 2021р. значення коефіцієнту покриття становило 1,22, що на 12% менше порівняно з 2019р. Це означає, що на одну гривню поточних зобов'язань приходилося 1,22 гривень поточних активів підприємства.

Оскільки нормативне значення більше одного, то знижене значення цього показника поки що не свідчить про залучення короткострокових кредитів.

Зменшення розміру грошових коштів спричинило зниження значення коефіцієнту абсолютної ліквідності на 31 відсоткових пункти і у 2021р. він склав 0,16 тобто ТОВ «Запоріжпромгруп» негайно може погасити 16% своєї заборгованості, що говорить про зниження платоспроможності підприємства. Таке значення коефіцієнта знаходиться в межах нормативу 0,2 – 0,25 і свідчить про ефективності використання коштів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності протягом трьох років також мав тенденцію до зменшення, що говорить про зниження якості оборотних активів. Так, у 2021р. кожна гривня поточних зобов'язань могла бути погашена лише 1,20 гривнями найбільш ліквідних активів.

Таке значення показника ще раз свідчить про недоліки у використанні поточних активів, хоча і знаходиться в межах нормативу [41].

Фінансовий стан «ТОВ «Запоріжпромгруп» можна охарактеризувати так:

– підприємство має задовільний майновий стан, оскільки

коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів перевищує коефіцієнт вибуття, але значення показника зносу говорить про необхідність їх подальшого та більшого активного оновлення;

- наявність тенденції до зростання показників рентабельності, що свідчить про підвищення ведення ефективної господарської діяльності підприємством з метою отримання прибутку;

- низькі значення показників ліквідності і платоспроможності є наслідком використання компромісної політики управління активами, яка передбачає максимізацію прибутку із заданим ступенем втрати ліквідності;

- підприємство має нормальну фінансову стійкість, але спостерігається деяке її погіршення, що підкреслює проблему платоспроможності, зростає питома вага залучених джерел фінансування, підвищився ступінь мобільності використання власного капіталу;

- деяке зниження рівня ділової активності, що пов'язано із зниженням швидкості обертання активів, власного капіталу, кредиторської заборгованості і відповідним збільшенням терміну її погашення, проте дещо підвищилася платоспроможність покупців та скоротився строк обороту коштів.

Аналіз майна та капіталу ТОВ «Запоріжпромгруп» проведено на підставі таблиці. Як впливає з даних, майно підприємства за досліджуваний період збільшилося на 76,4 %, або на 34 314 тис.грн., за рахунок збільшення необоротних – на 4,4%, та оборотних активів – на 88,6%.

Це свідчить про нарощування майнового потенціалу підприємства. Також бачимо збільшення вартості основних засобів на 113 тис.грн.

Щодо оборотних активів, то зростання цієї групи на 88,6% зумовлено значним чином приростом поточної дебіторської заборгованості на 41 530 тис.грн. (через невиконання покупцями зобов'язань зі сплати за надані послуги). Зменшення вартості запасів на 66 тис. грн. обумовлено зменшенням продуктивності підприємства, зменшення продажів та виробництва.

Як видно з другої частини таблиці, капітал підприємства за останні 3 роки зріс майже на 77%, або на 34 314 тис.грн.

Таблиця 2.4 – Оцінка майна та капіталу ТОВ «Запоріжпромгруп» за 2019-2021 рр., тис. грн.

№ з/п	Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відношення у % 2021 р. до 2019 р.
	Майно - усього	44943,0	32211,0	79257,0	176,4
1	Необоротні активи	2919,0	3578,0	3048,0	104,4
1.1	Основні засоби	2912,0	3565,0	3025,0	103,9
1.2	Довгострокові біологічні активи	0,0	0,0	0,0	0,0
2	Оборотні активи	42024,0	28633,0	79257,0	188,6
2.1	Запаси	1002,0	856,0	936,0	92,4
2.2	Поточна дебіторська заборгованість	26322,0	20445,0	67852,0	257,8
2.3	Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	14700,0	7180,0	10479,0	71,28
2.4	Інші оборотні активи	0,0	0,0	0,0	0,0
2.5	Витрати майбутніх періодів	0,0	0,0	0,0	0,0
3	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	0,0	0,0	0,0	0,0
	Капітал- усього	44943,0	32211,0	79257,0	176,4
4.	Власний капітал	13686,0	13506,0	17191,0	125,6
4.1	Зареєстрований (пайовий) капітал	7000,0	7000,0	7000,0	0,0
5.	Зобов'язання і забезпечення	31257,0	18705,0	65114,0	208,3
5.1	Довгострокові зобов'язання	0,0	0,0	0,0	0,0
5.2	Поточні зобов'язання	30557,0	18587,0	42990,0	140,7
5.3	Поточна кредиторська заборгованість	700,0	118,0	22124,0	316,1
5.4	Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	0,0	0,0	0,0	0,0

Збільшення власного капіталу (на 26%) збільшенням виробництва підприємства.

Поряд з цим спостерігаємо шалений приріст зобов'язань і забезпечень – на 108% у 2021р. порівняно з 2019р.

Це передусім зумовлено ростом поточної кредиторської заборгованості на 216% або на 21424 тис.грн. в основному за рахунок кредиторської заборгованості

Фінансовий стан ТОВ «Запоріжпромгруп» можна охарактеризувати так:

- підприємство має задовільний майновий стан, оскільки коефіцієнт оновлення основних виробничих фондів перевищує коефіцієнт вибуття, але значення показника зносу говорить про необхідність їх подальшого та більшого активного оновлення;

- наявність тенденції до зростання показників рентабельності, що свідчить про підвищення ведення ефективної господарської діяльності підприємством з метою отримання прибутку;

- низькі значення показників ліквідності і платоспроможності є наслідком використання компромісної політики управління активами, яка передбачає максимізацію прибутку із заданим ступенем втрати ліквідності;

- підприємство має нормальну фінансову стійкість, але спостерігається деяке її погіршення, що підкреслює проблему платоспроможності, зростає питома вага залучених джерел фінансування, підвищився ступінь мобільності використання власного капіталу;

- деяке зниження рівня ділової активності, що пов'язано із зниженням швидкості обертання активів, власного капіталу, кредиторської заборгованості і відповідним збільшенням терміну її погашення, проте дещо підвищилася платоспроможність покупців та скоротився строк обороту коштів.

Основними цілями проведення фінансового аналізу є:

- своєчасне забезпечення керівництва підприємства та його фінансово-економічних служб інформацією, що дозволяє сформулювати необхідне судження про результати діяльності підприємства у різних сферах господарювання за звітний період у порівнянні з попереднім, рядом минулих фінансових періодів, з бізнес-планом, результатами діяльності інших підприємств;

- виявлення факторів, дія яких призвела до зміни показників фінансових результатів та резервів зростання прибутку;

– розробка заходів щодо збільшення прибутку підприємства.

Таблиця 2.5 – Фінансові результати діяльності ТОВ «Запоріжпромгруп» за 2019-2021 рр., тис. грн.

№ з/п	Показник	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відношення у % 2021 р. до 2019 р.
1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	210646,4	243753,4	440053,5	208,9
2	Операційні витрати, у тому числі: а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);	154340,0	184953,0	341403,0	221,2
3	Валовий прибуток (збиток)	20891,0	18802,0	25308,0	121,14
4	Валовий прибуток (збиток) у % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	9,92	7,71	5,75	57,9
5	Прибуток (збиток) від операційної діяльності	9404,0	5100,0	13541,0	143,9
6	Фінансові та інвестиційні доходи	195,0	604,0	148,0	75,9
7	Фінансові та інвестиційні витрати	3076,0	2596,0	5407,0	175,80
8	Фінансовий результат до оподаткування	6523,0	3108,0	8282,0	126,0
9	Витрати (дохід) з податку на прибуток	0,0	0,0	0,0	0,0
10	Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	0,00	0,00	0,00	0,00
11	Чистий прибуток (збиток)	6523,0	3108,0	828,0	12,70
12	Чистий прибуток (збиток) у % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	3,1	1,3	0,2	6,45
13	Чистий прибуток (збиток) у % до валового прибутку (збитку)	31,2	16,5	3,3	10,60

Таким чином, фінансовий результат - це узагальнюючий показник аналізу та оцінки ефективності діяльності суб'єкта господарювання на певних стадіях його формування.

Прибуток чи збиток підприємства є основним показником, що відображає його фінансовий результат, що складається з сукупності доходів та витрат, що виникають внаслідок здійснення господарських операцій.

Прибуток – це позитивний фінансовий результат, збиток – негативний

фінансовий результат.

Таким чином, фінансові результати – це заслуга організації. Прибуток за це є результатом хорошої, продуктивної роботи або зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних факторів, а збиток – результатом незадовільної роботи чи зовнішніх негативних факторів. Проаналізувавши отримані результати, зазначу, що за досліджуваний період бачимо зростання чистого доходу від реалізації продукції (більше ніж в 1 раз) разом зі собівартості (у 2 рази).

Валовий прибуток, у 2020 році став менше ніж в 2019 році на 2089 тис. грн, але у 2021 році валового прибутку отримано в порівнянні з 2020 р. на 6506 тис.грн..

Слід зазначити, аналізуючи чистий прибуток у відсотках до чистого доходу від реалізації послуг, показник знижується в динаміці – на 6,45% у 2021 р. порівняно з 2019р.

І також, чистий прибуток у відсотках до валового прибутку зменшився на 10,6% за аналогічний період. Це свідчить, про зниження продажу товарів та послуг, це може бути зв'язано з ситуаціями в світі, що відбувались в 2021 році, а також знижена була націнка на товари.

Таким чином, фінансовий результат - це узагальнюючий показник аналізу та оцінки ефективності діяльності суб'єкта господарювання на певних стадіях його формування.

Основними цілями проведення фінансового аналізу є:

- своєчасне забезпечення керівництва підприємства та його фінансово-економічних служб інформацією, що дозволяє сформулювати необхідне судження про результати діяльності підприємства у різних сферах господарювання за звітний період у порівнянні з попереднім, рядом минулих фінансових періодів, з бізнес-планом, результатами діяльності інших підприємств;
- виявлення факторів, дія яких призвела до зміни показників фінансових результатів та резервів зростання прибутку;
- розробка заходів щодо збільшення прибутку підприємства.

Таблиця 2.6 – Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Запоріжпромгруп» за 2019-2021 роки

№ з/п	Показник	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відношення у % 2021 р. до 2019
1. Показники структури капіталу						
1.1	Коефіцієнт автономії	>0,5	0,3	0,4	0,2	66,67
1.2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	<0,5	0,7	0,6	0,8	114,3
1.3	Коефіцієнт фінансування	<1	2,28	1,38	3,78	165,79
1.4	Коефіцієнт фінансового ризику	<1	2,28	1,38	3,78	165,79
1.5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	Зменш.	0,0	0,0	0,0	0,0
1.6	Коефіцієнт структури залученого капіталу	Збільш.	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Показники стану оборотних активів						
2.1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	Збільш.	10767,0	9928,0	14143,0	131,36
2.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	>0,1	0,3	0,4	0,2	66,67
2.3	Коефіцієнт забезпеченості Запасів	>0,5	10,75	12,60	15,27	142,05
2.4	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	Збільшенн я	0,89	0,42	0,52	58,43
3. Показники стану основного капіталу						
3.1	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	Збільшенн я	0,0	0,11	0,04	104,0
3.2	Коефіцієнт накопичення	Збільшенн я	0,1	0,2	0,4	400,00
3.3	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних	Збільшенн я	14,4	8,0	27,0	187,5

Прибуток чи збиток підприємства є основним показником, що відображає його фінансовий результат, що складається з сукупності доходів та витрат, що виникають внаслідок здійснення господарських операцій.

Прибуток – це позитивний фінансовий результат, збиток – негативний

фінансовий результат.

Таким чином, фінансові результати – це заслуга організації. Прибуток за це є результатом хорошої, продуктивної роботи або зовнішніх об'єктивних і суб'єктивних факторів, а збиток – результатом незадовільної роботи чи зовнішніх негативних факторів.

Проаналізувавши показники структури капіталу, доцільно вказати, що коефіцієнт автономії за даний період зменшився на 0,1, і на кінець 2021 року становив 0,2, це свідчить трохи нестабільний фінансовий стан підприємства та зменшення фінансової незалежності підприємства.

Дивлячись на показник коефіцієнта концентрації залученого капіталу та фінансування, то можна побачити що частка зобов'язань величі пасивів збільшилась на 14% у 2021 році ніж в 2019р..

Коефіцієнт фінансування при нормативному значенні <1 в 2021 році показник становить 3,78, на протязі досліджуваного періоду бачимо тенденцію збільшення.

Щодо стану оборотних активів, можна зазначити, що коефіцієнт маневреності власного капіталу має позитивний значення протягом дослідженого періоду.

Цей показник показує частку власних коштів підприємства, спрямовану на фінансування оборотних активів.

Зростання показника у динаміці свідчить про підвищення власних фінансових можливостей підприємства, що також є позитивною тенденцією у процесі функціонування господарюючого суб'єкта.

Коефіцієнт забезпеченості оборотних зменшився на 0,1 у 2021р. порівняно з 2019р.

Значення цього коефіцієнта вище нормативного та означає невелику залежність підприємства від зовнішніх кредиторів. Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів дорівнює 0,89 в 2019 році, але в 2021 році показник зменшується на 0,37.

Аналізуючи показники стану основного капіталу, доцільно зазначити,

що значення коефіцієнтів реальної вартості майна та реальної вартості основних засобів у майні збільшуються у 2021р. порівняно з 2019р. на 0,04 одиниць.

Коефіцієнт накопичення амортизації зростає протягом 2019-2021р.р., таким чином зменшується фінансовий ризик на покриття капіталу, авансованого в необоротні активи.

Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів зростає на 87,5% протягом досліджуваного періоду.

Отже, провівши оцінку фінансової стійкості підприємства за 2019-2021р.р., можна зробити висновок, що підприємство знаходиться у стабільному стані, до того ж спостерігається поліпшення деяких результатів у динаміці.

Підприємство може покрити деякі свої зобов'язання за рахунок власних джерел, фінансова стійкість стабільна, воно може самостійно формувати оборотний капітал і фінансувати свої оборотні активи тільки за рахунок власного капіталу.

Фінансова незалежність зменшується з року в рік, а разом з тим збільшується ймовірність фінансового ризику у майбутніх періодах.

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів проведена на основі даних в таблиці.

Проаналізувавши ліквідність балансу підприємства, можна побачити, що протягом досліджуваного періоду 2019-2021 р.р., спостерігається таке виконання умов дотримання нерівностей: $A1 < P1$, $A2 > P2$, $A3 > P3$

Не виконується умова тотожності високоліквідних активів та найбільш строкові зобов'язань. Баланс не є ліквідним, в зв'язку з тим що співвідношення ($A1 \geq P1$) не виконується. Це загрожує підприємству неплатоспроможністю в найближчий час.

Оцінюючи платоспроможність, спостерігаємо наступне: значення всіх розрахованих у цьому підрозділі коефіцієнтів більше нормативного значення протягом всього періоду, крім коефіцієнта загальної платоспроможності та

коефіцієнта покриття.

Таблиця 2.7 – Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів стійкості ТОВ «Запоріжпромгруп» за 2019-2021р.р., тис. грн.

№ з/п	Показник	Нормативне значення	2019 р.	2020 р.	2021 р.	Відношення у % (відхилення, +/-)
1. Оцінка ліквідності						
1.1	Високоліквідні активи (А1)	≥П1	14700,0	7180,0	10479,0	71,3
1.2	Середньоліквідні активи (А2)	≥П2	26322	20607	67852	257,8
1.3	Низьколіквідні активи (А3)	≥П3	1002	856	926	92,4
1.4	Найбільш строкові зобов'язання (П1)	≤А1	19755	9216	35028	177,3
1.5	Короткострокові зобов'язання (П2)	≤А2	30557	18587	44481	145,6
1.6	Довгострокові зобов'язання (П3)	≤А3	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Оцінка платоспроможності						
2.1	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	≥0,2	0,5	0,4	0,2	400,0
2.2	Проміжний коефіцієнт покриття	≥0,7	1,3	1,5	1,2	92,3
2.3	Коефіцієнт покриття (загальної)	≥2	0,3	1,5	1,2	400,0
2.4	Коефіцієнт загальної	Збільшення	1,4	1,7	1,3	92,9
3. Оцінка оборотності оборотних активів						
3.1	Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	-	175231	203755	366711	209,3
3.2	Середньорічна вартість оборотних	-	1495,5	3238,5	3295,0	220,3
3.3	Коефіцієнт обертання оборотних	Збільшення	117,2	62,9	111,3	95,0
3.4	Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Зменшення	0,01	0,02	0,01	100,0
3.5	Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	Зменшення	3,07	5,72	3,23	105,2

Низький показник коефіцієнта абсолютної ліквідності вказує на те, що підприємство не зможе вчасно погасити борги у випадку, якщо термін платежів настане незабаром.

При значенні коефіцієнта покриття (загальної ліквідності) більше 2,

платоспроможність підприємства велика, а значить існує невеликий фінансовий ризик, як для самого підприємства, так і для його контрагентів.

2.2 Організація синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з контрагентів в розрізі кредиторської заборгованості.

У бухгалтерському обліку визнання зобов'язань під час придбання підприємством матеріальних і нематеріальних цінностей, послуг здійснюється з дотриманням принципу відповідності.

Для цього використовується метод нарахування, дотримання якого, з погляду визнання зобов'язань стосовно до своїх кредиторів, потребує від підприємства правильного визначення моменту переходу права власності на відповідні цінності або моменту отримання послуг.

Саме на момент переказу права власності, який визначається, наприклад: умовами контракту, за відсутності одночасного розрахунку у грошовій формі з постачальниками та підрядниками виникають зобов'язання за отримані активи [1].

Організації, поставляючи сировину, матеріали та інші товарно – матеріальні цінності, а також видаючи різні види послуг (відпуск води, пари, електроенергії та ін.) і виконуючи різні роботи, називаються постачальниками і підрядчиками.

Сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані кошти (крім заборгованості, забезпеченої вексями) відображається у IV розділі Пасиву Балансу «Поточні зобов'язання» за рядком «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» [52].

Планом рахунків передбачено 10 класів, клас 6 має назву «Поточні зобов'язання». Рахунки цього класу призначені для обліку даних та

узагальнення інформації про зобов'язання, які будуть погашені у звичайному ході операційного циклу підприємства або повинні бути погашені протягом дванадцяти місяців з дати балансу [38].

На рахунках цього класу ведеться облік короткострокових позик, довгострокових зобов'язань, що стали поточною заборгованістю із строком погашення на дату балансу не більше дванадцяти місяців, короткострокових векселів виданих, розрахунків з постачальниками та підрядниками, розрахунків з податків і платежів, розрахунків за страхуванням, розрахунків з оплати праці, розрахунків з учасниками, а також інших розрахунків та операцій, доходів майбутніх періодів.

На окремих субрахунках синтетичних рахунків 63, 64, 65, 68 сальдо на кінець місяця може бути не лише кредитовим, але й дебетовим.

Такі показники не згортаються, а сальдо синтетичного рахунку визначається розгорнуто за дебетом і кредитом як сума відповідного сальдо на субрахунках .

На рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» відображаються розрахунки між підприємствами і організаціями за продукцію, товарно – матеріальні цінності, роботи і послуги.

По дебету цього рахунку відображаються суми оплачених рахунків, по кредиту враховується сума акцептованих рахунків на надходженні матеріальні цінності, виконані роботи та послуги.

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» має три субрахунки:

631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками»;

632 «Розрахунки з іноземними постачальниками»;

633 «Розрахунки з учасниками ПФГ»;

На субрахунку 631 «Розрахунки з вітчизняними постачальниками» ведеться облік розрахунків з вітчизняними постачальниками і підрядниками за отримані товарно – матеріальні цінності, виконані роботи, наданні послуги.

На субрахунку 632 «Розрахунки з іноземними постачальниками» ведеться облік розрахунків з іноземними постачальниками і підрядниками за отримані товарно – матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги.

На субрахунку 633 «Розрахунки з учасниками ПФГ» ведеться облік розрахунків з учасниками промислово-фінансових груп за отримані товарно – матеріальні цінності, виконані роботи, надані послуги [28].

Аналітичний облік ведуть по окремим рахункам постачальників і підрядників, фактам поставки невідфактурованих поставок або оплати не поставлених матеріальних цінностей в розрізі постачальників і підрядників.

Для перевірки правильності даних аналітичного обліку синтетичні записи із карточок переносять в оборотну відомість.

Сума по оборотній відомості повинна відповідати сальдо по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». В бухгалтерії підприємства ведеться облік по постачальникам.

Рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» використовується в бухгалтерському обліку для наступних цілей:

- а) для відображення розрахунків за отримані товарно – матеріальні цінності, розрахункові документи які підлягають оплаті через банк;
- б) для відображення розрахунків за виконанні роботи та послуги;
- в) для відображення розрахунків за товарно-матеріальні цінності, роботи і послуги, по яким розрахункові документи від постачальників або підрядників не поступили;
- г) для відображення розрахунків по перевозам, а також всім видам послуг зв'язку.

Рахунок 63 – балансовий, за кредитом цього рахунка відображається заборгованість за одержані від постачальників і підрядників товарно – матеріальні цінності, прийняті роботи, надані послуги, а за дебетом – її погашення, списання тощо.

Аналітичний облік розрахунків ведуть у розрізі постачальників і підрядників за кожним документом про отримання матеріалів, робіт, послуг

та оплату за них у Відомості 3.3 аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками (до рахунку 63).

Це означає, що такий спосіб відображення операцій потребує запису у графі 2 окремих документів, а тому для одного постачальника доведеться відводити кілька рядків – залежно від кількості документів, за якими провадились розрахунки у поточному місяці.

До того ж заздалегідь не можна визначити, скільки операцій за розрахунками з постачальниками буде здійснено впродовж місяця, отже, неможливо передбачити необхідну кількість рядків для відображення даних кожного документа окремо.

Тому передбачений у Методичних рекомендаціях по застосуванню регістрів бухгалтерського обліку, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 29.12.2000 р. № 356 спосіб запису операцій за кожним документом може бути прийнятним лише за умови, що протягом місяця конкретним постачальником (підрядником) було здійснено незначну кількість операцій.

Вказані регістри розраховані для застосування на невеликих за обсягом діяльності з незначним документооборотом підприємствах.

За значної кількості операцій на великих підприємствах робити це безпосередньо на основі первинних документів недоцільно.

Записи у Відомості 3.3 зручніше робити позиційним способом, відводячи для кожного постачальника в ній лише один рядок. Тому необхідне попереднє групування первинних документів з використанням аркушів-розшифровок.

При організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками використовують типові форми первинних документів що використовуються в торгівлі [33].

Основними джерелами інформації для контролю розрахункових відносин по товарних операціях служать первинні документи з обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Розрахунки з вітчизняними постачальниками і підрядчиками проводяться на підставі документів постачальника: накладних, рахунків – фактур, рахунків, актів прийнятих робіт, послуг, податкових накладних, товарно – транспортних накладних.

Розрахункові документи, які надає підприємство – постачальник покупцю на суму оплати за отриману продукцію, виконані роботи та надані послуги, повинні бути акцептовані.

При організації обліку ці функції повинні бути доведені до конкретних виконавців.

Для забезпечення оплати підприємством – покупцем бажаних цінностей на його адресу від постачальника виставляється «Рахунок – фактура», в якому вказується кількість, ціна і загальна сума (з урахуванням ПДВ) щодо їх оплати.

В свою чергу перерахування коштів на розрахунковий рахунок постачальника здійснюється за допомогою документа «Платіжне доручення».

Підтвердженням здійснення оплати постачальнику є виписка банку по розрахунковому рахунку підприємства.

Для отримання у постачальника придбаних цінностей самовивозом, представнику підприємства – покупця повинна бути видана «Довіреність на одержання цінностей».

Видача покупцю із складу постачальника товарно – матеріальних цінностей здійснюється на підставі документа «Товарно – транспортна накладна».

Вантажі, які надходять на підприємство від постачальників, реєструють у «Журнал обліку вантажів, що надійшли».

Записи у «Картки складського обліку» цінностей, що надійшли, здійснюються на підставі товарно – транспортних накладних або «Прибуткового ордера», який оформляється комірником по факту їх надходження.

Продукцію, що надійшла на підприємство комірник приймає по

кількості і якості. Після приймання товарно – матеріальних цінностей на склад, комірник складає прибутковий ордер із присвоєнням номенклатурного номера, облік сировини ведуть у розрізі найменувань.

Сировину, що надійшла на підприємство, прибуткують за фактичними цінами. Усі накладні на прихід сировини щодня здаються на перевірку в бухгалтерію [53].

Аналітичний облік організовується окремо за кожним постачальником та підрядником в розрізі кожного документа (рахунку) на сплату.

Розрахунки з постачальниками здійснюють, як правило, після відвантаження продукції, виконання робіт, надання послуг.

Оплата постачальникам за поставлену продукцію (товари, роботи, послуги) здійснюється на підприємстві через розрахунковий рахунок – платіжними дорученнями.

На пред'явлені на оплату рахунку постачальників кредитують рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» і дебетують відповідні матеріальні рахунки або рахунки по обліку відповідних витрат [48].

Для виконання операцій по отриманню матеріальних цінностей на підприємстві виписується довіреність довіреному лицу.

Всі довіреності в момент видачі виписуються лише бухгалтером на конкретну особу і вказується термін дії та найменування цінностей.

На довіреності ставиться підпис експедитора, яка повинна бути завірена бухгалтером та керівником, а також печаткою. Після видачі довіреності її обліковують в журналі виданих довіреностей.

Бухгалтерія веде оперативний контроль за вантажем, що надійшов, документами постачальника, їх оплатою та повнотою оприбуткування в журналі реєстрації документів і надходжень вантажів.

Після оприбуткування вантажів на складах і здачі документів у бухгалтерію в журналі надходження вантажів записують дату надходження цінностей на склад, номер і дату звіту матеріально відповідальної особи.

На рахунок 63 заборгованість відбивається в межах сум акцепту.

При виявленні нестач, невідповідності цін, обумовлених договором, і арифметичних помилок комірник складає

Акт приймання, де вказується вид транспорту постачальника, чи результат недовантаження неякісної сировини.

При цьому в бухгалтерії складається наступна проводка: Дебет 374 «Розрахунки за претензіями» – Кредит 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядчиками».

Після чого постачальник висилає в копійчаному вираженні суми нестачі: Дебет 311 «Поточні рахунки в національній валюті» – Кредит 374 «Розрахунки за претензіями».

Або надсилає замість неякісного товару новий: Дебет «Відповідні матеріальних рахунків» – Кредит 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядчиками». Кредитове сальдо свідчить про суми заборгованості підприємства постачальникам та підрядчикам.

У разі придбання товарно – матеріальних цінностей першою подією являється перерахування авансу постачальнику.

Перелік основних проводок по розрахунках з вітчизняними постачальниками та підрядниками, які застосовуються на підприємстві, наведений у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Облік поточних зобов'язань за розрахунками з вітчизняними постачальниками та підрядниками на ТОВ «Запоріжпромгруп»

№ п/п	Зміст господарської операції	Кореспондуючі рахунки	
		Дт	Кт
Виникнення заборгованості			
.	Оприбутковано від постачальника необоротні активи, які потребують додаткових витрат зі встановлення	15 «Капітальні інвестиції»	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»
.	Оприбутковано виробничі запаси, МШП, товари від постачальників	20 «Виробничі запаси», 22 МШП», 28 «Товари»	63 «Розрах. з постач. та підрядниками»

Продовження таблиці 2.8

3.	Відображено послуги, надані підряд: пов'язані з		
	- організацією виробництва	91 «Загально-виробничі витрати»	685 «Розрахунки з інш. кредиторами»
	- пов'язані з організацією управління підприємства	92 «Адміністративні витрати»	685 «Розрахунки з іншими кредиторами»
Погашення заборгованості			
1.	Оплачено рахунки постачальників:		
	- готівкою з каси	63 «Розрахунки з постач. та підр.»	30 «Готівка»
	- з поточного рахунку в національній валюті або з валютного рахунку	63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»	311 «Поточні рахунки в націонал. валюті», 312 «Поточ рахунки в іноземній валюті»
	- з підзвітних сум	63 «Розрахунки з постач. та підр.»	372 «Розрахунки з підзвітними особами»
2.	Видано короткостр. вексель в погашення заборг перед постачальником	63 «Розрахунки з постач. та підряд»	62 «Короткострокові векселі видані»
3.	Списано кредит заборг, строк позовної давності якої минув	63 «Розрахунки з постач. та підр.»	717 «Дохід від спис кред. заборг.»

Для забезпечення розрахунків за виробничі запаси, товари, інші матеріальні цінності, роботи та послуги (незалежно від факту підписання угоди або усної домовленості відносно поставки) від постачальника (підрядника) в адресу одержувача виставляється рахунок – фактура.

В рахунку – фактурі (рахунку) приводять інформацію, котру платник вказує у банківських платіжних документах: найменування постачальника і платника, їхні коди ЄДРПОУ, назва банку, що обслуговує постачальника, МФО даного банку, номер поточного рахунку в цьому банку, найменування товару або послуги, кількість і ціну без ПДВ, суму ПДВ, та суму з ПДВ.

Облік розрахунків за поточними авансами, виданими іншим підприємствам, організаціям ведеться на рахунку 371 «Розрахунки за виданими авансами».

За дебетом цього субрахунку відображають суми виданих авансів (попередньої оплати) за товари, роботи, послуги, в кореспонденції з рахунками обліку грошових коштів (30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках»).

Таким чином, підприємство відображає виникнення поточної

дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги.

Товарно – матеріальні цінності отримані від постачальників, зачисляються до складу виробничих запасів і відображаються по дебету рахунків 15 «Капітальні інвестиції», 20 «Виробничі запаси», 22 «Малоцінні швидкозношувані предмети», 28 «Товари» і кредиту відповідного субрахунку рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками».

Оприбуткування виробничих запасів, товарів оформлюється прибутковим ордером (типова форма №М – 4) або прибутковою накладною вільної форми.

Прийняття від підрядника виконаних робіт відображається в обліку підприємства в кореспонденції з рахунком 23 «Виробництво» або відповідним рахунком обліку витрат діяльності [17].

По кредиту субрахунку 371 відображають суми, погашені заліком при розрахунках за надані матеріали, роботи, послуги в кореспонденції з рахунком 63, а також суми, повернені постачальниками або підрядниками, як невикористані, в кореспонденції з рахунками обліку грошових коштів. Іншими словами, після виконання постачальниками і підрядниками своїх зобов'язань по кредиту даного субрахунку відображають погашення заборгованості, а у випадку невиконання – її списання у випадку визнання такої заборгованості сумнівною або безнадійною.

Сальдо по субрахунку 371 характеризує наявність поточної дебіторської заборгованості, а субрахунку 183 – довгострокової. В залежності від терміну погашення дебіторської заборгованості відображається у рядку 050 Балансу (форми №1) (якщо термін погашення заборгованості не перевищує 12 місяців з дати балансу), а по субрахунку 371 у рядку 180 (якщо строк погашення заборгованості не перевищує 12 місяців з дати балансу). Згідно з інструкції про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій затвердженого Рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи»

призначено для обліку дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу, для обліку активів, використання яких, як очікується, неможливо протягом дванадцяти місяців з дати балансу, а також для обліку інших необоротних активів, які не знайшли безпосереднього відображення на інших рахунках обліку необоротних активів.

Рахунок 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» має такі субрахунки:

- 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду»;
- 182 «Довгострокові векселі одержані»;
- 183 «Інша дебіторська заборгованість»;
- 184 «Інші необоротні активи».

За дебетом рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи» відображається виникнення (збільшення) довгострокової дебіторської заборгованості та одержання інших необоротних активів, за кредитом - погашення (списання) довгострокової дебіторської заборгованості та вибуття інших необоротних активів.

На субрахунку 181 «Заборгованість за майно, що передано у фінансову оренду» відображаються чисті інвестиції орендодавця у фінансову оренду, визначені згідно з Національним положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 14 «Оренда».

На субрахунку 182 «Довгострокові векселі одержані» ведеться облік векселів, одержаних на забезпечення довгострокової дебіторської заборгованості.

Субрахунок 183 «Інша дебіторська заборгованість» призначений для обліку довгострокової дебіторської заборгованості, яка не відображається на інших субрахунках рахунку 18 «Довгострокова дебіторська заборгованість та інші необоротні активи», зокрема розрахунків з працівниками за виданими довгостроковими позиками тощо, інші види розрахунків.

На субрахунку 184 «Інші необоротні активи» ведеться облік активів, використання яких, як очікується, неможливо протягом дванадцяти місяців з дати балансу, зокрема грошових коштів, а також інших активів, які безпосередньо не можуть бути відображені на інших рахунках обліку необоротних активів.

Аналітичний облік довгострокової дебіторської заборгованості та інших необоротних активів ведеться за кожним дебітором, за видами заборгованості, термінами її виникнення й погашення, за видами інших необоротних активів.

При погашенні заборгованості перед постачальниками і підрядниками рахунок 63 кореспондує з рахунками обліку грошових коштів (30 «Готівка», 31 «Рахунки в банках»).

Залишок по рахунку 63 характеризує наявність поточної кредиторської заборгованості за товари, роботи, послуги і відображається у рядку 530 Балансу [37].

Для обліку розрахунків з іншими кредиторами, окрім рахунків 37 та 63, підприємства використовують рахунок 68 «Розрахунки за іншими операціями». Зокрема, мова йде про субрахунок 685 «Розрахунки з іншими кредиторами». Як передбачено Планом рахунків, даний субрахунок використовується для обліку розрахунків з різними організаціями за операціями некомерційного характеру (навчальними, науково – дослідницькими і т.ін.).

Субрахунок 685 використовують орендатори для відображення орендної плати. Підставою для відображення орендатором орендної плати у складі витрат являється акт виконаних послуг: Дебет: 23, 91 – 93, 941, 949; Кредит: 685.

ТОВ «Запоріжпромгруп» для ведення бухгалтерського обліку використовує програму «BAS». Суть комп'ютерної форми обліку полягає у тому, що дані про здійснені на підприємстві господарські операції з паперових носіїв первинний облік інформації записують на магнітні носії. На

підставі введених даних автоматично робиться групування дебетових і кредитових оборотів за аналітичним і синтетичним рахунками, визначають сальдо, формують обігові відомості і звітність. Вихідну інформацію подають у вигляді друкованих реєстрів за окремими рахунками бухгалтерського обліку та відеограм.

Набір програм «BAS» є універсальною програмою автоматизації діяльності підприємства, яка використовується для будь – яких розрізів економічної діяльності підприємства, в тому числі й різних ділянок бухгалтерського обліку. Програма «BAS» має компонентну структуру.

Первинні документи дають змогу ввести дані в автоматизовану програму «BAS».

За даними програми складаються відомості синтетичного та аналітичного обліку, дані яких переносяться у бухгалтерську звітність. «BAS»: представляє собою компоненту «Бухгалтерський облік» системи програм «BAS»: Підприємства з типовою конфігурацією для України. Ця конфігурація призначена для автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві.

В програмі «BAS» реалізована загальноприйнята методика бухгалтерського та податкового обліку для підприємства, яка підтримує національні стандарти бухгалтерського обліку. «BAS» включає набір форм бухгалтерської та податкової звітності. Програма «BAS» може бути використана для різних розділів бухгалтерського та податкового обліку на підприємстві.

Різні можливості системи використовують її як засіб повної автоматизації обліку від вводу первинних документів до формування звітності [25].

Бухгалтер вводить операції вручну. Для вводу операцій «BAS» використовує типові операції – сценарії формування бухгалтерських проводок для оформлення типових актів господарської діяльності. Також операції формуються автоматично первинними документами (накладними,

вимогами, виписками банку). «BAS» включає набір стандартних рахунків, які дозволяють бухгалтеру підприємства отримати інформацію за певний період, в різних розрізах та з необхідним ступенем деталізації інформації. Не виключенням є і рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядчиками». «BAS» включає набір стандартних звітів, які дозволяють бухгалтеру отримати інформацію за певний період. Всі створені звіти виводяться на друк.

Звіти по синтетичному обліку з рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядчиками»:

- оборотна – сальдова відомість;
- шахматна відомість;
- відомість по рахунку;
- аналіз рахунку за період та по датам;
- карточка рахунку;
- зведені проводки.

Звіти з аналітичного обліку по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядчиками»:

- оборотна – сальдова відомість по рахунку в розрізі об'єктів аналітичного обліку;
- аналіз рахунку в розрізі об'єктів аналітики «аналіз об'єктів аналітики по рахункам»;
- карточка операцій по об'єкту аналітики;
- обороти між об'єктами аналітики.

В програмі «BAS» аналітичний облік організується за допомогою спеціального механізму «субконто». На етапі конфігурування визначається перелік можливих видів субконто. Під видом субконто розуміють сукупність однотипних об'єктів аналітичного обліку. Так, всі основні засоби утворюють вид субконто «Основні засоби» всі матеріали, відповідно, — «Матеріали» і т.д.

Ведення аналітичного обліку по конкретному рахунку визначається

налагодженням субконто, що задається в Плані рахунків. Якщо для рахунку ведення аналітичного обліку задано за допомогою набору видів субконто, то такий аналітичний облік називається багаторівневим. З іншого боку, аналітичний облік може бути багаторівневим, якщо одним із субконто рахунку є багаторівневий довідник.

В програмі «BAS» існує можливість в межах одного синтетичного рахунку одержувати кілька різних систем аналітичних рахунків, які, в свою чергу, різнобічно відображають первинну інформацію.

В кожній системі аналітичних рахунків інформація групується і узагальнюється для потреб управління за певним принципом, що визначається видами субконто.

Аналітичний облік можна вести для будь-якого рахунку або субрахунку і включати від 3-х до 5-ти різних розрізів аналітики, організувавши при цьому ведення аналітичного обліку в необхідних розрізах.

Для накопичення інформації про множину однотипних об'єктів використовуються довідники. Всі об'єкти (елементи) довідника мають свій унікальний код, який дозволяє програмі їх ідентифікувати, незалежно від значень інших параметрів, у тому числі й назви. Як правило, кожному виду субконто відповідає окремий довідник.

Програма «BAS» дозволяє поповнювати перелік довідників типової конфігурації, створюючи необхідні довідники самостійно.

Програма дозволяє формувати стандартну звітність:

- аналіз рахунку – дозволяє отримати інформацію в розрізі кореспондуючих рахунків до основного по загальній сумі;
- картка рахунка – відображається деталізація операцій до проводки, де вказуються операції, субконто, кількості, суми, поточного сальдо;
- обороти по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядчиками»;
- журнал – ордер та відомість по рахунку 63 «Розрахунки з

постачальниками та підрядчиками».

Сума заборгованості постачальникам і підрядникам за матеріальні цінності, виконані роботи та отримані кошти (крім заборгованості, забезпеченої векселями) відображається у IV розділі Пасиву Балансу «Поточні зобов'язання» за рядком «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги».

Отже, за допомогою програми «BAS» підприємство веде автоматизований облік, що полегшує ведення бухгалтерського обліку. Автоматизація облікового процесу дає можливість підвищити оперативність і точність облікових даних, необхідних для управління підприємством. Використання комп'ютерної форми пов'язане з певними капітальними витратами, однак це дає змогу підвищити рівень оперативності й точності облікової інформації, необхідної для здійснення управління підприємством. Синтетичний та аналітичний облік розрахунків з постачальниками та підрядчиками ведеться відповідно до встановлених норм. За допомогою програми можна детально проаналізувати рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядчиками». За короткий час формуються звіти синтетичного та аналітичного обліку.

2.3 Удосконалення обліку розрахунків з контрагентами в розрізі кредиторської заборгованості.

Кожна господарська операція, що здійснена на підприємстві, повинна бути відображена в бухгалтерському обліку. У зв'язку з тим, що документи оформлюють працівники, які здійснюють господарські операції, на підприємстві необхідно чітко розмежувати відповідальність за оформлення і подання первинних документів до місць їх обробки та зберігання.

Підприємства постійно ведуть розрахунки з постачальниками за

придбані в них основні засоби, сировину, матеріали й інші товарно – матеріальні цінності і послуги; з покупцями – за куплені ними товари; із підрядниками – за виконані роботи і послуги.

Фінансовий стан підприємства нерідко залежить від своєчасності здійснення розрахунків між підприємствами. Контроль за станом розрахунків є поточною роботою бухгалтерів. Водночас інвентаризація розрахунків на кінець звітного року необхідна з метою підтвердження достовірності фінансової звітності, з'ясування сум сумнівної і безнадійної заборгованості. Під час інвентаризації розрахунків складають документи. З моменту затвердження документів окремі графи типових форм втратили свій зміст і на підприємствах не використовуються, а окремі показники опинилися поза реєстрацією в типових формах обліку. Конкретним прикладом є документи Акт форма № інв-17. Для підвищення рівня інформаційного забезпечення потребує подальшого вдосконалення первинна облікова документація [11].

Акт форма № інв-17 застосовують для оформлення результатів інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами і кредиторами. Документ складають в одному примірнику на підставі виявлених за документами залишків сум, що значаться на відповідних рахунках. За такими видами заборгованості до акта інвентаризації розрахунків необхідно додати довідку. Однак в затвердженій формі не вказується дата виникнення і строк погашення заборгованості. Ці дві графи пропонується додати для кращого аналізу розрахунків з дебіторами і кредиторами.

В таблицю Акту інвентаризації розрахунків (форма № інв-17), що відображає дані інвентаризації дебіторської (кредиторської) заборгованості доцільно внести наступні зміни (приклад таких змін наведено у Додатку Б):

- графу 2 «Найменування балансових статей» замінити на графу «Назва дебітора (кредитора), рахунку обліку»;
- узагальнення інформації про суми заборгованості непідтвердженої дебіторами (кредиторами) та заборгованості зі строком

позовної давності, що минув в розрізі рахунків бухгалтерського обліку здійснювати в другій частині таблиць після рядка «Всього за рахунками бухгалтерського обліку»;

- доповнити таблиці колонкою, в якій відображається сума заборгованості зі строком несплати більше двох років;

- в таблиці і Довідці до Акту передбачити графу «Код запису».

При встановленні за допомогою Акту інвентаризації розрахунків переліку дебіторів чи кредиторів, з якими існують суми непідтвердженої заборгованості або ж суми заборгованості, за якою минув строк позовної давності необхідно додатково по таких контрагентах скласти Довідку до Акту інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими кредиторами, за яким існують суми непідтвердженої заборгованості та заборгованості, за якою минув строк позовної давності [27].

При цьому графу «Код запису» цієї Довідки варто заповнювати у відповідності до аналогічної графи Акту. Це забезпечить зв'язок між даними Акту та Довідки до нього та зробить можливим зручний і швидкий пошук інформації за тим чи іншим дебітором (кредитором) в обох документах.

Це дуже зручно адже за наявності великої кількості документів дуже легко загубити або сплутати документи, а така графа допоможе встановити зв'язок між обома документами.

Порядок і форми розрахунків з постачальниками визначаються господарськими договорами, внаслідок виконання яких у підприємства виникають поточні зобов'язання – кредиторська заборгованість. Господарський договір є найбільш поширеною і важливою підставою виникнення зобов'язання, основною формою реалізації товарно – грошових відносин у ринковій економіці.

Центральним моментом обліку процесу постачання є облік розрахункових операцій з постачальниками та підрядниками.

Постачальники – це юридичні або фізичні особи, які здійснюють постачання товарно – матеріальних цінностей, надають послуги, виконують

роботи.

Отже, підприємство постійно має розрахунки. Правильна організація їх обліку має важливе значення для ефективного використання коштів. Процес придбання засобів виробництва є важливою передумовою для здійснення основної діяльності підприємства.

Процес постачання (придбання) – це сукупність операцій, спрямованих на забезпечення підприємства предметами та засобами праці, необхідними для здійснення господарської діяльності. У процесі придбання відбувається заготівля всього необхідного для процесу виробництва: основних засобів, нематеріальних активів, матеріальних ресурсів. Цей процес має відбуватися безперервно та рівномірно, оскільки надлишок або нестача матеріальних запасів негативно впливає на кінцевий результат господарської діяльності. Основні завдання обліку процесу придбання такі:

- правильне і своєчасне встановлення обсягу необхідних оборотних і необоротних активів;
- виявлення всіх витрат, пов'язаних із заготівлею засобів та предметів праці;
- визначення фактичної собівартості придбаних засобів та предметів праці;
- визначення результатів постачальницької діяльності, облік розрахунків із постачальниками за придбані цінності.

Проблему вдосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками у своїй науковій статті розглядала Власюк Г. В.

В цій статті розглядаються такі проблеми та їх вирішення:

1. При розрахунках з постачальниками та підрядниками виникає податковий кредит, бувають випадки, коли постачальники не додають до документів на постачання податкової накладної. Для цього підприємства звіряються за звітний період за допомогою акта звіряння. Але, на жаль, така форма акта звіряння не дає інформації про отримані податкові накладні, тому для перевірки наявності податкових документів на підтвердження

розрахунків з податку на додану вартість удосконалено форму акта звіряння заборгованості – додано нову графу, особливістю якої є наявність інформації відносно отриманих податкових накладних на підтвердження розрахунків підприємства з податку на додану вартість.

При звірянні з постачальниками нова форма акта звіряння дає можливість виявити не отримані податкові накладні на товарно – матеріальні цінності, які отримано у звітному місяці, та віднести податок на додану вартість на податковий кредит за допомогою операцій: Дебет 644 – Кредит 631, а при отриманні накладної: Дебет 641 – Кредит 644 або витребувати у постачальників податкову накладну.

2. Ринкова трансформація економіки України зумовила зміни в системі управління підприємствами різних галузей. Ці зміни передусім торкнулися системи постачання сировини і матеріалів, розрахунків з постачальниками і підрядниками. Незабезпеченість підприємств власними оборотними коштами зумовлено недоліками в управлінні кредиторською заборгованістю.

Основними проблемами при аналізі стану розрахунків з кредиторами є визначення критеріїв класифікації кредиторської заборгованості, перевтілення системи взаємних неплатежів у систему взаємних платежів.

З метою оцінювання кредиторської заборгованості, що має сприяти визначенню стану підприємства, рекомендуємо здійснювати контроль за кредиторською заборгованістю за розмірами заборгованості окремих кредиторів, за строками погашення боргів за графіком та фактично.

Для поглиблення інформативності управлінського обліку стану розрахунків із постачальниками чи підрядниками необхідно застосовувати аналітичну таблицю.

Для цього пропонуємо вдосконалити аналіз розрахунків з постачальниками та підрядниками шляхом створення таблиці, де ми будемо бачити заборгованість кожного постачальника за договорами, термінами погашення заборгованості за графіком та фактично. Така форма дає змогу

визначити за кожною операцією, здійсненою з постачальниками і підрядниками, дотримання встановлених у договорах термінів постачання товарно-матеріальних цінностей (виконання робіт) і своєчасність розрахунків з ними. Для наочності підсумок такої таблиці можна подати у вигляді графіка очікуваної оплати постачальникам і підрядникам.

3. При здійсненні оплати за рахунками на підприємствах виникають проблеми з контролю за кредиторською заборгованістю за рахунками, бо оплата може бути повною або частковою. Залишки за раніше сплаченими рахунками губляться, що унеможлиблює контроль за заборгованістю.

Для вдосконалення ведення обліку з постачальниками та підрядниками пропонуємо ввести документ – Реєстр документів постачальників та підрядників до сплати.

Використовувати зведений розпорядчий документ за кожний день та на перше число кожного місяця – «Реєстр документів постачальників та підрядників до сплати», де вказані рахунки постачальників та терміни їх сплати, кінцеве сальдо за кожним рахунком.

Зведений «Реєстр документів постачальників та підрядників до сплати» дуже ефективний, бо показує реєстр рахунків за кожним постачальником і підрядником та має інформацію про те, за що платить підприємство, які строки оплати та найголовніше – показує залишок за кожним рахунком на кінець дня і має накопичувальну інформацію на кінець місяця.

Цей документ дає змогу контролювати кредиторську заборгованість за конкретним рахунком від постачальника та підрядника.

В статті були наведені ще деякі вдосконалення, ми ж у свою чергу обґрунтувавши ці проблеми і запропоновані рішення пропонуємо вдосконалення, які розглядаються нижче.

Розвиток ринкових відносин підвищує відповідальність і самостійність підприємств у виробленні й прийнятті управлінських рішень по забезпеченню ефективності розрахунків з дебіторами і кредиторами.

Збільшення або зниження дебіторської і кредиторської заборгованості призводить до зміни фінансового положення підприємства.

Так, наприклад, значне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською може привести до так званого технічного банкрутства. Це зв'язано зі значним відволіканням засобів підприємства з обороту і неможливістю погасити вчасно заборгованість перед кредиторами.

На підставі цього необхідно проводити моніторинг й аналіз стану розрахунків.

Для проведення аналізу використовуються дані бухгалтерського обліку і звітності, тому важливу роль відіграє правильна організація на підприємстві бухгалтерського обліку розрахункових операцій, що вимагає своєчасного і повного відображення господарських операцій по розрахунках у первинних документах і облікових регістрах [10].

Підприємствам, в яких дуже великий обіг грошових коштів, багато розрахунків з постачальниками та підрядниками дуже важко відслідковувати прострочену кредиторську заборгованість та проаналізувати її, адже субрахунок 631 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» не показує заборгованість за кожним договором, не видно яка заборгованість поточна – термін сплати якої ще не настав, а яка вже прострочена, заборгованість змішалась з дебіторською заборгованістю. Ми могли б запропонувати додаткові субрахунки на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками»:

- 631 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з вітчизняними постачальниками»;
- 632 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з іноземними постачальниками»;
- 633 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з вітчизняними постачальниками»;
- 634 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з іноземними постачальниками».

Але наявність такого розподілу зобов'язує усі підприємства розділяти на окремих субрахунках заборгованість на прострочену та термін сплати якої ще не настав. Та деякі підприємства не потребують такого розподілу заборгованості із-за незначного обсягу господарських операцій, і це тільки збільшить роботу бухгалтерів.

Тому, дослідивши і проаналізувавши організацію бухгалтерського обліку, для полегшення ведення бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості за конкретними договорами, пропонуємо ввести у План рахунків додатковий позабалансовий рахунок 10 «Кредиторська заборгованість»:

– 101 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з вітчизняними постачальниками»;

– 102 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, термін сплати якої ще не настав з іноземними постачальниками»;

– 103 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з вітчизняними постачальниками»;

– 104 «Кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги, прострочена з іноземними постачальниками».

За допомогою цих субрахунків полегшується робота бухгалтерів, не потрібно аналізувати кожний договір та вибирати кредиторську заборгованість на 631 субрахунку. Цей аналіз заборгованості буде накопичуватись на позабалансових субрахунках – конкретно за кожним договором.

А головне – цим рахунком можуть користуватися організації на власний розсуд, по мірі необхідності кожного підприємства у такому розподілі заборгованості.

Ці позабалансові рахунки допомагають стежити за кредиторською заборгованістю, контролювати терміни її сплати.

Показують всю картину щодо заборгованості за кожним договором, що дає змогу більш правильно планувати розрахунки з постачальниками та

підрядниками. Це дуже зручно, коли необхідно провести аналіз кредиторської заборгованості.

Введення такого рахунку полегшує роботу бухгалтера та скорочує робочий час на контролювання кредиторської заборгованості.

При організації бухгалтерського обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками використовують типові форми первинних документів що використовуються у всіх галузях господарства.

Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками проводиться згідно наказу про облікову політику, розрахунок з постачальником проводиться згідно укладеного договору про постачання товарів чи надання послуг.

На досліджуваному підприємстві бухгалтерський облік є автоматизований.

Для поліпшення стану розрахунків з постачальниками:

- необхідно стежити за співвідношеннями дебіторської і кредиторської заборгованості, перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може привести до неплатоспроможності підприємства;

- постійно контролювати стан розрахунків по простроченій заборгованості; – робити класифікацію постачальників у залежності від виду продукції, обсягу закупівель, платоспроможності, історії кредитних відносин і пропонуванних умов оплати;

- розробляти різноманітні моделі договорів із гнучкими умовами оплати, зокрема надання покупцями знижок при достроковій оплаті, тому що зниження ціни приводить до розширення продажів і інтенсифікує приплив коштів.

У другому розділі даної магістерської роботи були розглянуті проблеми обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, тому можна зробити такі висновки:

1. Основними суб'єктами фінансово – господарської діяльності підприємства є постачальники та підрядники. Постачальники – це юридичні

або фізичні особи, що здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, МШП), що надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо). Підрядники – це спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно-монтажні роботи під час спорудження об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

2. Проведена загальна характеристика підприємства показує мету його створення, дає можливість здобуття інформації, на основі якої ми маємо можливість виявляти недоліки та покращувати діяльність підприємства, формувати облікову політику та виводити розвиток підприємства на належний рівень.

Аналізуючи фінансовий стан ТОВ «Запоріжпромгруп» можемо зробити висновок, що підприємство є рентабельним, тобто прибуткове, адже, воно отримує дохід, яким може покрити свої витрати і нормально функціонувати. Було розглянуто документальне оформлення розрахунків з постачальниками і підрядниками на підприємстві, особливості ведення обліку на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», а також аналітичний і синтетичний облік.

3. Розрахунки за допомогою рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» недосконалі, тому для полегшення обліку запропоновано ввести позабалансовий рахунок 10 «Кредиторська заборгованість».

4. При здійсненні оплати за рахунками виникають проблеми контролю за кредиторською заборгованістю за рахунками, запропоновано ввести документ – Реєстр документів постачальників та підрядників до сплати.

5. Форма акта звіряння недосконала, не видно отриманих податкових накладних, тому вдосконалено форму акта звіряння шляхом додаткової графі, де відображаються отримані податкові накладні.

6. З метою оцінювання кредиторської заборгованості, що має сприяти визначенню стану підприємства, рекомендуємо здійснювати контроль за кредиторською заборгованістю в розрізі розмірів заборгованості окремих кредиторів за строками погашення боргів за графіком та фактично шляхом створення таблиці та фактичної й запланованої сплати постачальникам.

РОЗДІЛ 3

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ РОЗРАХУНКІВ З КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

3.1 Мета та завдання внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками в розрізі кредиторської заборгованості

В цей час підприємства велику увагу приділяють розрахункам з постачальниками та підрядниками. Це обумовлено тим, що постійно здійснюваний кругообіг господарських коштів викликає нерозривне оновлення багатьох різних розрахунків. Одним з найбільш розповсюджених видів розрахунків як раз і є розрахунки з постачальниками та підрядниками за сировину, матеріали, товари та інші матеріальні цінності.

Недосконалість розрахунків з постачальниками і підрядниками часто стає причиною виникнення дебіторсько – кредиторської заборгованості, що у свою чергу свідчить про порушення фінансової й розрахункової дисципліни. Як показує практика, це приводить до появи незаконної і нереальної заборгованості, несвоєчасному погашенню сум заборгованості і нарешті, до штрафних санкцій. Причиною порушення розрахункової й фінансової дисципліни може бути недосконалість ведення бухгалтерського обліку по розрахункових операціях, недбалість працівників, а також шахрайство, зловживання. Тому своєчасний внутрішній контроль розрахунків з постачальниками та підрядниками призведе до зменшення заборгованостей, а також зменшення ризику і підвищення надійності поставок при виборі постачальника.

Внутрішній контроль розрахункових операцій, особливо з постачальниками та підрядниками є важливим елементом у системі господарського контролю. Основним в цьому є формування повної і

достовірної інформації про стан розрахунків з постачальниками та підрядниками за товарно – матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги, необхідної внутрішнім користувачам бухгалтерської звітності – керівникам, засновникам, учасникам і власникам майна організації, а також зовнішнім інвесторам, кредиторам і іншим користувачам бухгалтерської звітності; забезпечення інформацією, необхідної внутрішнім і зовнішнім користувачам бухгалтерської звітності для контролю за дотриманням законодавства при здійсненні організацією господарських операцій і їхньою доцільністю, наявністю і рухом майна і зобов'язань, використанням матеріальних, трудових і фінансових ресурсів відповідно до затверджених норм, нормативами й кошторисами; контроль за станом дебіторської й кредиторської заборгованості; контроль за дотриманням норм розрахунків, встановлених у договорах з постачальниками та підрядниками [42].

Об'єктами внутрішнього контролю є розрахункові та кредитні операції за:

- розрахунками з постачальниками і замовниками;
- авансами, що надійшли на підприємство;
- податками, що підлягають сплаті до бюджету;
- платежами до державних цільових фондів;
- претензіями і відшкодуваннями матеріального збитку;
- цільовим використанням і своєчасним погашенням кредитів банків;
- розрахунками з підзвітними особами підприємства;
- розрахунками за іншими операціями.

Метою внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками є встановлення правильності ведення розрахунків з постачальниками за отримані товарно – матеріальні засоби, послуги, підтвердження законності виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості, її достовірності і реальності погашення на підставі показників фінансової звітності відповідно до чинного законодавства.

Завданнями внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками є:

- встановлення наявності і правильності оформлення документів з поставки ТМЦ (договорів, рахунків – фактур, актів звіряння розрахунків);
- встановлення правильності здійснення вказаних операцій та відображення їх у обліку, а також перевірка своєчасності, правильності та достовірності здійснених розрахунків грошовими коштами, законності, достовірності та правильності відображення в обліку здійснених розрахунків з використанням векселів та товарообмінних операцій;
- визначення правильності оцінки отриманих товарів при бартерних (товарообмінних) операціях;
- підтвердження повноти і своєчасності оприбуткування отриманих товарів і обліку виконаних робіт;
- встановлення правильності оформлення та відображення в обліку виданих авансів, пред'явлення претензій;
- встановлення правильності відображення за відповідними статтями дебіторської чи кредиторської заборгованості в балансі підприємства;
- встановлення причин та строків виникнення заборгованості по розрахунках, визначення реальності та шляхів її погашення.

Предметом внутрішнього контролю операцій із зобов'язаннями є господарські процеси та операції, пов'язані з розрахунками з постачальниками та підрядниками, з персоналом, бюджетом, іншими кредиторами, а також відносини, що виникають при цьому між сторонами.

Джерелами інформації для внутрішнього контролю операцій з довгостроковими і поточними зобов'язаннями є наступні документи:

1. Наказ про облікову політику підприємства.
2. Первинні документи з обліку довгострокових і поточних зобов'язань.
3. Облікові регістри, що використовуються для відображення операцій з обліку довгострокових і поточних зобов'язань.
4. Акти та довідки попередніх ревізій, висновки та інша документація,

що узагальнює результати контролю.

5. Звітність.

Основними джерелами інформації для здійснення внутрішнього контролю операцій із довгостроковими і поточними зобов'язаннями є первинні документи з обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Для виконання внутрішнього контролю операцій із довгостроковими і поточними зобов'язаннями доцільно розпочинати з інвентаризації, за погодженням із замовником. Метою проведення інвентаризації довгострокових і поточних зобов'язань є встановлення правильності розрахунків з кредиторами, обґрунтованості сум кредиторської заборгованості, виявлення реальності заборгованості перед персоналом підприємства з оплати праці та за іншими операціями [43].

Об'єктами інвентаризації виступають дані щодо стану розрахунків по зобов'язаннях на певну дату, а також суми кредиторської заборгованості, в розрахунках за невідфактурованими поставками, розрахунках за недостачами і втратами, з персоналом підприємства, за претензіями, одержаними кредитами та позиками.

Для перевірки розрахункових операцій підприємства використовують різні методи. Внутрішній контролер проводить суцільну або вибірккову інвентаризацію розрахунків. Метод перевірки контролер визначає залежно від кількості підприємств, що беруть участь у розрахунках. У практиці внутрішнього контролю перевагу віддають вибіркковому способу.

Незалежно від методу перевірки внутрішньому контролеру треба встановити:

- правильність відображення у бухгалтерському балансі залишків заборгованості;
- причини виникнення заборгованості, строки її виникнення (давність) та винуватців цього;
- реальність повернення заборгованості (наявність актів звірки

розрахунків чи гарантійних листів, де боржники визнають свою заборгованість та дотримання строків позовної давності);

– заходи підприємств, спрямовані на погашення заборгованості, дотримання вимог П(С)БО 11 «Зобов'язання».

Контролер зобов'язаний надавати такі ж послуги як і аудитор відповідно до вимог Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» і всіх офіційних роз'яснень Аудиторської палати України щодо окремих їх положень [23].

Планування послуг контролер має здійснювати з певною долею професійного скептицизму, враховуючи, що завжди можуть існувати обставини, котрі приводять до перекручень фінансової звітності по окремих важливих параметрах. Наприклад, контролер повинен шукати підтвердження заявам керівництва, припускаючи, що вони можуть бути неправильними.

3.2 Методика проведення та програма аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками в розрізі кредиторської заборгованості

Внутрішній контролер починається зі складання, насамперед, документа «Анкета нового клієнта» (Додаток К), а вже потім складається програма перевірки, вона виглядає так само як і програма аудиту.

При перевірці розрахунків з постачальниками і підрядниками насамперед необхідно установити якість стану внутрішньогосподарського контролю й обліку таких розрахунків. Для досягнення цієї мети, як правило, прибігають до опитування (письмового чи усного) працівників підприємства. Це дозволяє виявити найбільш уразливі місця в системі обліку розрахунків і визначити подальший напрямок перевірки. Переважно перевіряють види робіт, що зовсім не піддалися контролю або мало контролювалися бухгалтерією (чи іншою внутрішньою службою підприємства). За даними

тестування можна визначити рівень організації внутрішнього контролю за операціями з розрахунку з постачальниками і загальний стан обліку цих операцій.

До конкретних питань тестування можна віднести наступні:

- чи маються відповідні договори на всі постачання продукції
- звірення з постійними виробниками:
  - 1) щокварталу;
  - 2) на кінець року;
- звірення охоплюють постачальників на:
  - 1) 100%;
  - 2) 50%;
  - 3) не проводяться;
- чи приймають участь бухгалтер у складанні акта на виявлення розбіжностей між фактично оприбуткованих ТМЦ і значитимуся на рахунках обліку розрахунків з постачальниками і підрядчиками;
- право на одержання доручення на ТМЦ від постачальників представлено:
  - 1) особою, зафіксованою в наказі;
  - 2) немає обмежень;
- чи реєструються рахунки – фактури постачальників в окремому журналі;
- чи цілком доставляються матеріальні цінності на підприємство, тобто немає випадків нестач чи розбіжностей;
- чи вчасно пред'являються претензії постачальникам (якщо немає – указати причину);
- чи завжди задовольняються претензії (якщо немає – указати причину);
- чи застосовуються штрафні санкції до постачальників за невиконання ними договірних зобов'язань;
- чи оформляється документально повернення ТМЦ на

відповідність якості, зазначених у рахунках, товарно – транспортних накладних;

- при прийманні вантажу, що прибув по залізниці, чи здійснюється його перерахування, зважування, обмір при надходженні на склад і складання комерційного акту за нестачею ТМЦ;

- чи здійснюється завезення ТМЦ по листах підприємства без наявності договорів;

- чи розроблена типова схема кореспонденції рахунків для відображення господарських операцій;

- чи вчасно надходять у бухгалтерію документи постачальників по оприбуткуванню ТМЦ матеріально – відповідальними особами;

- чи здійснює бухгалтер перерахування сум, зазначених у рахунках;

- чи звіряє бухгалтер ціни, зазначені в рахунках, з договірними.

По закінченні опитування внутрішній контролер проводить аналіз результатів і приймає відповідне рішення. Якщо за результатами опитування контролер виявив розбіжності у відповідях опитуваних, це може свідчити про погану постановку контролю й обліку розрахунків з постачальниками і підрядниками.

Вивчення бухгалтерського обліку дає змогу визначити напрями подальшої перевірки та ті ділянки обліку, яким потрібно приділити більше уваги у зв'язку з наявними порушеннями (зловживаннями). Внутрішній контролер з'ясовує, наскільки використано облікові дані для підвищення ефективності внутрішнього контролю за діяльністю підприємства, а також забезпеченість ідентичності аналітичного та синтетичного обліку, відповідності первинного обліку даним балансу.

Безпосередньо сам внутрішній контроль починають з аналізу результатів інвентаризації кредиторської заборгованості за відповідними звітними періодами на найближчу дату до початку внутрішнього контролю. Дані інвентаризації слід звірити із сумами, відображеними у Головній книзі

та балансі за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Звірянню підлягають залишки кредиторської заборгованості на початок звітного періоду, відображені в регістрах бухгалтерського обліку, із залишками в попередньому звітному періоді, й уточнюється реальність кредиторської заборгованості [50].

Ознаками поганої організації внутрішньогосподарського контролю в обліку можуть стати:

- відсутність договорів на постачання товарно – матеріальних цінностей, договорів підряду і договорів на надання послуг;
- відсутність звітів за видані доручення на одержання товарно – матеріальних цінностей;
- відсутність журналу реєстрації рахунків – фактур постачальників;
- несвоєчасне пред'явлення претензій постачальникам за виявлені порушення договірних зобов'язань і відсутність належного обліку по претензіям;
- несвоєчасне відображення операцій по розрахунках у регістрах бухгалтерського обліку;
- невиконання перерахування сум по рахунках, що надійшли, від постачальників;
- відсутність розроблених кореспонденцій рахунків по типових операціях.

При перевірці розрахункових і кредитних операцій внутрішній контролер повинен ознайомитися з переліком суб'єктів господарювання, а також фізичних осіб, з якими підприємство здійснює розрахунки, вивчити динаміку кредиторської заборгованості та встановити відповідність даних, отриманих за розрахунками, даним бухгалтерського обліку. Це дасть змогу контролеру з'ясувати якість внутрішнього контролю за розрахунками з боку бухгалтерії, виявити випадки викривлень звітних даних за цим об'єктом обліку.

Загальні методичні основи перевірки розрахункових і кредитних операцій такі:

- за даними бухгалтерського обліку (рахунки 50 – 68) виявляють суми кредиторської заборгованості, використавши підтвердження кредиторів про суми, що їм належать;

- звіряють залишок заборгованості, відображеної на балансі на початок періоду перевірки за кожним видом розрахунків, із залишком в облікових регістрах і з актами взаємозвірки розрахунків з постачальниками та підрядниками;

- перевіряють записи з кожного виду розрахунків у регістрах, а також документах, які слугували підставою для таких записів. Перевірку проводять послідовно за кожним рахунком і місяцем, тобто кожний запис аналітичного рахунку за кожною сумою того чи іншого виду розрахунків звіряють з даними документів, а також із записами в Головній книзі з відповідними кореспондуючими рахунками;

- встановлюють законність проведених операцій за кожною сумою заборгованості.

Для ефективності проведення контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками контролеру необхідно визначити, які методи та прийоми будуть використовуватись ним для отримання доказів, та скласти програму контролю розрахунків з постачальниками. Під час перевірки вказаних операцій контролером можуть застосовуватись прийоми:

- правова оцінка укладання договорів на постачання продукції;
- застосування письмового підтвердження від третіх осіб;
- перевірка документів, отриманих суб'єктами підприємницької діяльності від третіх осіб;
- застосування прийому інспекції та аналітичних процедур.

Контролер розробляє і документально оформляє програму (Додаток М). У цій програмі види контролю, зміст і час проведення запланованих внутрішніх процедур повинні збігатися з загальним планом (Додаток Н)

проведення внутрішнього контролю. Ця програма допомагає здійснювати загальне керівництво з боку фірми проведенням внутрішнього контролю та контролювати роботу контролера.

Програма внутрішнього контролю – це документ, що містить перелік завдань у визначеній послідовності їх виконання, за допомогою яких отримуються достатні та надійні докази у відповідності до мети перевірки щодо відповідного клієнта. Іншими словами, програма внутрішнього контролю – це докладні інструкції, яких повинні дотримуватися працівники фірми в процесі здійснення внутрішнього контролю фінансової звітності чи виконанні інших завдань.

В внутрішню програму перевірки включається перелік об'єктів контролю за його напрямками, а також визначається час, який необхідно витратити на кожен напрямок. У програмі оцінюється рівень ризику контролю та ризику перевірки, визначається термін проведення внутрішніх тестів і незалежних процедур, координується робота всіх працівників, які беруть участь в внутрішньому контролі. Під час розроблення внутрішньої програми контролю слід упорядкувати процедури, установити методи їх виконання, уточнити і деталізувати масштаб роботи, яку необхідно виконати. Записи і висновки контролера за кожним розділом програми фіксуються в робочій документації і є тим фактичним матеріалом, котрий використовується контролером у процесі підготовки й обґрунтування звіту. Події чи мотиви, які примусили контролера внести значні зміни до внутрішньої програми перевірки, документуються.

Документуючи характер, час та обсяг виконаних внутрішніх процедур, контролер повинен записати:

- ідентифікаційні характеристики конкретних статей або питань, що перевіряються;
- хто саме виконував перевіряльну роботу та дату завершення цієї роботи;
- хто саме виконував огляд виконаної роботи, дату та обсяг такого

огляду (Висловлення судження про важливість питання потребує об'єктивного аналізу фактів і обставин.

Приклади важливих питань охоплюють:

- питання, що призводять до значних ризиків (визначені в МСА 315);
- результати процедур, які свідчать про те, що:
- фінансова звітність може бути суттєво викривленою або
- про необхідність перегляду контролером попередньої оцінки ризиків суттєвого викривлення та дій контролера у відповідь на ці ризики;
- обставини, що спричиняють значні ускладнення для внутрішнього контролера в застосуванні необхідних процедур;
- МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища»,
- отримані результати, що можуть призвести до модифікації думки або внесення пояснювального параграфа до звіту.

МСКЯ 1 (або національні вимоги, які є щонайменше такими ж суворими) вимагає, щоб фірми встановлювали політики та процедури щодо своєчасного завершення формування файлів. Прийнятний період, у межах якого слід завершити формування остаточного файлу, становить зазвичай не більш як 60 днів після дати звіту.

Завершення формування остаточного файлу після дати звіту внутрішнього контролера – це адміністративний процес, не пов'язаний із виконанням нових процедур або формулюванням нових висновків. Проте можна вносити зміни в документацію під час процесу формування остаточного файлу, якщо вони адміністративні за характером. Приклади таких змін охоплюють: МСКЯ 1 «Контроль якості для фірм, що виконують аудити та огляди фінансової звітності, а також інші завдання з надання впевненості і супутні послуги», МСА 200 «Загальні цілі незалежного аудитора та проведення аудиту відповідно до Міжнародних стандартів аудиту», МСА 610 (переглянутий в 2013 р.) «Використання роботи

внутрішніх аудиторів», МСА 560 «Події після звітного періоду», МСА 230 «Аудиторська документація»;

- ліквідацію або видалення заміненої документації;
- сортування, упорядкування робочих документів та внесення перехресних посилань;
- затвердження контрольних переліків питань щодо завершення, які стосуються процесу формування файлу;
- документування доказів, які контролер отримав, обговорив та узгодив з відповідними членами команди із завдання до дати звіту контролера.

МСКЯ 1 (або національні вимоги, які є щонайменше такими ж суворими) вимагає, щоб фірми встановлювали політики та процедури щодо зберігання документації із завдання. Період зберігання документації із завдання зазвичай становить не менш як п'ять років від дати звіту або дати звіту групи, якщо вона настає пізніше.

Приклад обставини, за якою контролер може вважати потрібним модифікувати існуючу або додати нову документацію після завершення формування файлу, – це необхідність уточнити існуючу документацію внаслідок коментарів, отриманих під час контрольних інспектувань, які виконують внутрішні чи зовнішні сторони.

Згідно з МСА 315 «Ідентифікація та оцінювання ризиків суттєвого викривлення через розуміння суб'єкта господарювання і його середовища» (переглянутий) твердження, які контролер використовує при розгляді різних типів потенційних викривлень, що можуть мати місце, належать до таких категорій: (а) Твердження щодо класів операцій та подій, а також пов'язаних розкриттів протягом періоду перевірки: (i) настання – операції та події, які були зареєстровані або розкриті, дійсно мали місце і стосуються суб'єкта господарювання; (ii) повнота – всі операції та події, які повинні реєструватися, були зареєстровані, а всі пов'язані розкриття, які необхідно було включити у фінансову звітність, було включено; (iii) точність – суми та

інші дані, пов'язані із зареєстрованими операціями і подіями, були записані правильно, а пов'язані розкриття були відповідно виміряні й викладені; (iv) закриття періоду – операції та події були зареєстровані у правильному обліковому періоді; (v) класифікація – операції та події були зареєстровані на належних рахунках; (vi) подання – операції та події відповідно узагальнені або деталізовані й чітко викладені, а пов'язані розкриття є релевантними та зрозумілими в контексті вимог застосовної концептуальної основи фінансового звітування.

(b) Твердження щодо залишків рахунків та відповідних розкриттів на кінець періоду: (i) існування – активи, зобов'язання та власний капітал наявні; (ii) права та зобов'язання – суб'єкт господарювання має або контролює права на активи, а зобов'язання є зобов'язаннями суб'єкта господарювання; (iii) повнота – всі активи, зобов'язання та власний капітал, які мають реєструватися, були зареєстровані, а всі пов'язані розкриття, які необхідно було включити у фінансову звітність, було включено; (iv) точність, оцінка та розподіл – активи, зобов'язання та власний капітал включені до фінансової звітності у відповідних сумах, усі пов'язані з цим коригування щодо оцінки або розподілу належно зареєстровані, а пов'язані розкриття було відповідно виміряні та викладені; (v) класифікація – активи, зобов'язання та участь у капіталі було відображено на відповідних рахунках; (vi) подання – активи, зобов'язання та участь у капіталі відповідно узагальнені або деталізовані та чітко викладені, а пов'язані розкриття є релевантними і зрозумілими в контексті вимог застосовної концептуальної основи фінансового звітування.

Твердження щодо подання та розкриття A130. Твердження, описані в параграфі A129 (a)–(b), адаптовані за потреби, можуть також використовуватись контролером при розгляді різних типів потенційних викривлень, які можуть трапитись у розкриттях, не пов'язаних безпосередньо із записаними класами операцій, подіями або залишками рахунків. Як приклад такого розкриття можна навести ситуацію, якщо від суб'єкта господарювання може вимагатись опис можливих для нього ризиків,

викликаних фінансовими інструментами, включаючи причину цих ризиків; цілей, політики та процесів управління ризиками, та методів вимірювання ризиків

З метою правильного розподілу обов'язків між контролерами, якщо перевірка проводиться кількома спеціалістами, розробляється програма вивчення бізнесу клієнта (Додаток П). У ній вказуються:

- мета перевірки (внутрішнього контролю);
- основні ділянки роботи підприємства і розділи обліку, які будуть перевірені;
- характер перевірки (суцільна чи вибіркова);
- закріплення обов'язків за членами бригади;
- терміни початку і закінчення перевірки.

Формулювання мети перевірки має важливе значення. Вона чітко визначає для чого контролер з'явився на підприємстві і яку користь може принести ця перевірка. Програма внутрішньої перевірки передається керівникові підприємства для ознайомлення і узгодження об'єктів та стадій перевірки. На прохання керівника підприємства у програму можуть бути внесені зміни. Також складається документ Тест для оцінки ризику, що наведений у Додатку Ж.

Отже, в програмі конкретизуються процедури, що необхідно виконати для отримання доказів щодо тверджень, які містять показники та інформація у фінансовій звітності. Виконання визначеного комплексу процедур залежить від вибраного аудиторського підходу [19].

По-перше, процедури отримання доказів можна побудувати стосовно інформації, яка систематизується на рахунках бухгалтерського обліку й потім служить підставою для формування відповідного показника фінансової звітності.

По-друге, процедури отримання доказів можна побудувати для перевірки інформації про господарські операції в розрізі господарських циклів, що відбуваються на підприємстві, і пов'язаних з ними рахунків

бухгалтерського обліку.

Традиційно в теорії внутрішнього контролю виділяють такі цикли господарських операцій:

- фінансово – інвестиційний,
- цикл придбання і витрат,
- виробничий,
- цикл реалізації та отримання доходів.

У першому випадку організація процесу виконання процедур приваблює своєю простотою, але головним недоліком є те, що такий підхід вимагає дублювання окремих процедур, а також механічне підтвердження залишків на рахунках без урахування їх взаємозв'язку. Наприклад, якщо досліджуються операції, які було зафіксовано на бухгалтерському рахунку 311 «Рахунки в банку у національній валюті», то за дебетом цього рахунка будуть накопичуватися суми, пов'язані з отриманням виручки від погашення дебіторської заборгованості покупців. У той же час при дослідженні операцій по бухгалтерському рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками» по кредиту фіксуються відповідні суми погашення дебіторської заборгованості.

При застосуванні другого підходу до процесу організації виконання процедур найбільше приваблює системний характер і усунення головного недоліку, який існує у першому випадку. Проте на практиці іноді дуже складно буває зробити групування рахунків бухгалтерського обліку, які беруть участь у накопиченні та систематизації наслідків господарських операцій за циклами. Це пов'язано, головним чином з тим, що не завжди робочий план рахунків на підприємстві дозволяє чітко розділити інформацію про господарські операції.

Наприклад, на бухгалтерському рахунку 361 «Розрахунки з вітчизняними покупцями та замовниками» за кредитом може обліковуватися кредиторська заборгованість по розрахунках з постачальниками та аванси отримані від покупців. Крім того, навіть якщо підприємство коректно

використовує рахунки бухгалтерського обліку, у їх складі є такі, що використовуються для накопичення інформації про господарські операції різних циклів, наприклад, бухгалтерський рахунок 311 «Рахунки в банку у національній валюті» містить операції руху грошових коштів, що пов'язані з циклом придбання, отримання доходів та фінансово – інвестиційним циклом. Тому кожна фірма проводить розподіл рахунків, які містяться в робочому плані рахунків підприємства виходячи з умов конкретного підприємства, звітність якого перевіряється, та власного професійного досвіду.

Програму контролю, як і загальний план, слід переглядати в ході перевірки (якщо це необхідно). Причини всіх змін мають бути задокументовані.

Внутрішній контроль розрахункових операцій здійснюють у такій послідовності:

- з'ясовують стан бухгалтерського обліку, фінансової звітності;
- оцінюють основні показники підприємства;
- проводять аналіз даних інвентаризації розрахунків, звіривши їх з фактичними даними, відображеними у Головній книзі, балансі підприємства, аналітичними даними розрахункових рахунків (звіряють залишки на початок звітного періоду, відображені в регістрах бухгалтерського обліку, із залишками, показаними у попередньому звітному періоді);
- уточнюють реальність дебіторської та кредиторської заборгованості;
- визначають правильність відображення зобов'язань в обліку;
- виявляють основні форми розрахунків з постачальниками і підрядниками;
- визначають повноту і правильність оприбуткування підприємством отриманих від постачальників запасів;
- встановлюють дотримання діючих цін і тарифів.

Кожна перевірка має свої етапи проведення, приклад послідовності етапів проведення аудиту можна побачити у Додатку И.

На рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» ведеться облік розрахунків із постачальниками та підрядниками за одержані товарно – матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги. За кредитом цього рахунку відображається заборгованість за одержані від постачальників товарно – матеріальні цінності, за дебетом – її погашення.

При перевірці записів по рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» потрібно перевірити:

- наявність і правильність оформлення договорів;
- причини виникнення заборгованості, дату її погашення;
- випадки не вимагання кредитором заборгованості і правильності й списання;
- оформлення рахунків – фактур (ведення окремим рядком сплаченого ПДВ);
- наявність на складі невідфактурованих поставок, оплата за якими не зазначена, або сум за матеріали і товари, фактично оплачені та отримані, але такі, що вважаються в дорозі;
- облік бартерних операцій;
- оформлення Журналу обліку отриманих від постачальників рахунків – фактур і Книги придбання;
- оформлення документів при обліку імпортних операцій (контракт предмет, кількість товару, ціна товару, місце виконання контракту, умова платежу, якість товару, гарантії, упакування, маркірування товарів тощо);
- відповідність цін в документах і в договорах постачання;
- списання витрат з рахунків на собівартість продукції;
- віднесення штрафних санкцій за порушення умов договорів постачання (терміни, якість вантажу, неправильне оформлення документів, недостачі тощо);
- наявність договору, проектно – кошторисної документації, джерела фінансування тощо при розрахунках з підрядниками.

Для досягнення поставлених завдань необхідно отримати докази,

використовуючи різні прийоми і джерела отриманої інформації. Джерелами інформації для перевірки вказаних розрахунків з чинним законодавством є:

– законодавчі і нормативні акти, що регулюють питання організації обліку і оподаткування розрахункових операцій (Податковий кодекс України, П(С)БО 7 «Основні засоби», 8 «Нематеріальні активи», 9 «Запаси», 10 «Дебіторська заборгованість», 11 «Зобов'язання», 16 «Витрати», План рахунків бухгалтерського обліку, Інструкція щодо застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку тощо);

Для перевірки достовірності первинних документів, за якими здійснені розрахункові операції, доцільно провести зустрічні звірки різних документів на даному підприємстві й зробити письмовий запит у відповідні підприємства про стан розрахунків. Доцільно відбирати рахунки, за якими проводилися сторнувальні записи, записи щодо перерахування сум з одного рахунка на інший, а також ті, де склалися бухгалтерські проводки на підставі довідок.

Кожна сума дебіторської і кредиторської заборгованості на окремих рахунках розглядається з погляду виникнення боргу, причини і давності створення заборгованості, реальності її одержання. Заборгованість, не сплачена в установленій строк, – це заборгованість зі строком сплати, що минув, яка має бути погашена. Тому необхідно з'ясувати причини її непогашення у визначені терміни.

Позовна давність вираховується з моменту виникнення права на пред'явлення (подання) позову. З цього приводу слід перевірити, чи подавалися листи – нагадування про необхідність погашення боргу, чи виставлялися претензії, чи передані матеріали юридичній службі підприємства для подання позову.

Під час перевірки розрахунків із постачальниками необхідно встановити наявність договорів поставки товарів, перевірити доцільність придбання, дотримання встановлених договором розрахунків.

Щоб встановити повноту оприбуткування матеріальних цінностей, слід

зіставити дані про їх кількість і вартість за платіжними документами (платіжним дорученням і вимогами дорученнями) з даними документів на їх оприбуткування (рахунків, рахунків – фактур, товарно – транспортних накладних) і показниками аналітичного обліку розрахунків з постачальниками (реєстрів операцій за рахунками з постачальниками), книгами, картками складського обліку, звітами руху товарів.

Звертається увага на правильність застосування постачальниками цін, тарифів за послуги. Подібні факти виявляють зіставленням цін, вказаних у рахунках постачальників, з цінами, вказаними в договорах.

Якщо буде виявлено факти завищення обсягів виконаних робіт, неправильного застосування цін, включення в рахунки витрат, непередбачених кошторисом, необхідно провести контрольний обмір виконаних обсягів будівельно – монтажних робіт.

Отже, при плануванні та здійсненні процедур, оцінці отриманих матеріалів і представленні результатів перевірки розрахунків контролер повинен враховувати, що невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно – правових актів України може стати причиною перекручення фінансової звітності підприємства й істотно вплинути на фінансові результати діяльності клієнта.

Важливим етапом на шляху успішного проведення внутрішньої перевірки стану розрахунків з постачальниками та підрядчиками та підготовки достовірного висновку про стан його господарства та фінансів є перевірка наявності та аналіз формування облікової політики підприємства, а саме моменти, що стосуються обліку розрахунків.

Під час проведення перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками, контролеру слід знати про можливі помилки і відхилення від чинного законодавства, що можуть виникнути по даному розділу обліку, найтипівішими з яких:

- несвоєчасна реєстрація інформації в обліковому реєстрі;
- реєстрація господарських операцій в документах неуніфікованої

форми (у випадку, якщо для даної операції уніфікований документ передбачений);

- відсутність необхідних реквізитів, які надають документу юридичної сили;

- порушення, допущені при оформленні первинного документу (заповнення документів засобами, які не допускають їх тривале зберігання, порушення при внесенні виправлень в первинний документ);

- порушення строків зберігання документації в архіві;

- несвоєчасне списання заборгованості із закінченим строком позовної давності;

- відсутність коригування по списаних на витрати ТМЦ (роботах, послугах), раніше відображених як невідфактуровані поставки, документи за якими надійшли і мають невідповідність з раніше відображеними в обліку показниками;

- несвоєчасне висунення претензій постачальникам, відображення по претензіях нереальних сум;

- відсутність аналітичного обліку розрахунків із постачальниками по неоплачених в строк розрахункових документах, по невідфактурованих поставках, по авансах виданих, по виданих векселях, по прострочених з оплатою векселів тощо;

- порушення методології обліку в частині неправильно складених кореспонденцій рахунків.

Внутрішня перевірка здійснюється окремо за кожним постачальником за кожним документом (рахунком) на сплату.

Перевірка починають з аналізу результатів інвентаризації кредиторської заборгованості за відповідними звітними періодами на найближчу дату до початку перевірки.

Дані інвентаризації слід звірити із сумами, відображеними у Головній книзі та балансі за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками». Звір'яння підлягають залишки кредиторської заборгованості

на початок звітнього періоду, відображені в регістрах бухгалтерського обліку, із залишками в попередньому звітньому періоді, й уточнюється реальність кредиторської заборгованості.

Переважаючи форму розрахунків з постачальниками та підрядниками контролер визначає при здійсненні аналізу переліку продукції постачальників та суми кредиторської заборгованості перед ними на кінець року.

Внутрішній контролер проводить вибіркочу перевірку найбільш значних сум, вивчає наявні господарські договори та первинні документи.

Перевірка форм розрахунків з постачальниками і підрядниками полягає у встановленні додержання законодавства щодо них та встановлених обмежень на застосування окремих із них.

Перевірка інвентаризацій кредиторської заборгованості полягає у проведенні контролером аналізу матеріалів інвентаризацій розрахунків з постачальниками.

За відсутності даних інвентаризації для виявлення реального стану кредиторської заборгованості контролер має право вимагати її проведення.

Правильність відображення в обліку зобов'язань перевіряють у такій послідовності:

- з'ясовують наявність відповідних господарських договорів;
- визначають правильність формування статей балансу, де відображуються розрахунки з постачальниками і підрядниками.

У процесі перевірки облікових регістрів контролер має встановити відповідність залишку на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», відображеного в Головній книзі, залишкам аналітичного обліку.

Спосіб проведення документальної перевірки записів у Журналі № 3 залежить від кількості операцій. У разі великої кількості розрахунків застосовують вибіркочий спосіб перевірки.

Внутрішній контролер має встановити:

– достовірність рахунків – фактур постачальників і повноту оприбуткування матеріальних запасів (звіряють рахунки з доданими до них прибутковими документами, даними складського та бухгалтерського обліку). Для виявлення зловживань застосовують зовнішні зустрічні перевірки;

– правильність кореспонденції рахунків, зазначеної в рахунках – фактурах, та відповідність суми рахунку в графі відповідних дебетових рахунків. Це потрібно з'ясувати з метою виявлення зловживань, за наявності яких одержані запаси привласнюються за рахунок фальсифікації записів на рахунках бухгалтерського обліку;

– законність списання недостач, втрат від псування запасів з вини постачальників та правильність віднесення цих сум на відповідні рахунки;

– достовірність розрахунків за невідфактурованими або неоплаченими поставками.

Перевірку правильності відображення на статтях балансу відповідних залишків заборгованості здійснюють за даними аналітичного обліку до рахунків шляхом порівняння залишків за кожним видом розрахунків на початок періоду, що перевіряється, із залишками за відповідними статтями балансу.

Особливу увагу слід звернути на своєчасність поставок, відповідність кількості та якості поставленої продукції вимогам договору, на використання підприємством своїх прав у разі порушення умов договору, правильність та обґрунтованість цін.

При перевірці правильності оформлення договорів (контрактів) на доставку запасів від постачальників контролер повинен з'ясувати наявність обов'язкових реквізитів: місце підписання контракту, найменування постачальника та одержувача, суму договору відповідно до специфіки, ціну, умови поставки, умови платежу, документи, які підтверджують поставки, кількість і якість товару, форс – мажорні обставини, арбітраж.

Повноту оприбуткування запасів встановлюють порівнянням даних платіжних документів, які надійшли від матеріально відповідальних осіб,

книг складського обліку, реєстрів аналітичного обліку за розрахунками з постачальниками.

Внутрішній контролер має впевнитись у тому, що отримані запаси, виконані роботи та надані послуги документально оформлені відповідно до вимог рахунками – фактурами, платіжними вимогами, актами або довідками приймання виконаних будівельно – монтажних робіт тощо.

У разі перевірки обґрунтованості цін порівнюють ціни, зазначені в рахунках постачальників, з цінами, наведеними в укладених договорах.

Правильність розрахунків з постачальниками перевіряють зіставленням операцій з оплати рахунків з виписками банку або іншими грошовими документами. Ці дані мають збігатися.

При перевірці розрахунків з підрядниками контролер повинен встановити:

- повноту внесення об'єктів, що будуються, до титульного списку;
- законність використання відповідних джерел фінансування;
- забезпечення проектно – кошторисною документацією об'єктів;
- наявність договорів з підрядником на виконання робіт;
- доцільність прийнятих умов розрахунків;
- правильність застосування цін, розцінок;
- реальність зазначених обсягів виконаних робіт (відсутність приписок) і правильність документального оформлення.

У разі виявлення фактів завищення обсягів виконаних робіт, неправильного застосування цін, включення в рахунки витрат, непередбачених кошторисом, слід провести контрольний обмір виконаних обсягів будівельно – монтажних робіт.

Контролер при перевірці розрахунків з постачальниками та підрядниками має встановити правильність кореспонденції рахунків бухгалтерського обліку, що дає змогу виявити не тільки помилки у відображенні в обліку розрахункових операцій, а й розкрити факти навмисного викривлення облікових даних з метою приховування допущених

зловживань.

Контролер перевіряє порядок ведення аналітичного обліку та повноту відображення в ньому операцій. З цією метою він розглядає кожну позицію, наявність виправданих документів щодо надходження та оприбуткування матеріальних цінностей на складі [4].

Перевірці підлягають господарські операції, відображені у Відомості 3.3 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», а також інші документи, які занесені до відомості.

Контролер має встановити своєчасність і повноту оплати кожного рахунка – фактури, правомірність віднесення на рахунки розрахунків матеріальних цінностей, повноту оприбуткування матеріальних цінностей на балансових рахунках та субрахунках, своєчасність акцепту платіжних вимог-доручень, правильність оприбуткування, оцінки та відображення в реєстрах обліку невідфактурованих поставок, достовірність сум, відображених у бухгалтерському реєстрі як «Недостачі (претензії) після акцепту рахунків – фактур».

Контролер повинен виявити у бухгалтерському балансі суми, щодо яких минув строк позовної давності, докладно проаналізувати й порівняти факти або з'ясувати випадки, коли за рахунок нестягнутої кредиторської заборгованості отримана дебіторська заборгованість привласнювалася підприємством.

Контролер повинен встановити, чи проводилась інвентаризація розрахунків з усіма дебіторами та кредиторами, а в разі потреби провести зустрічну звірку розрахунків з ними, яка має бути оформлена проміжним актом.

При плануванні та здійсненні процедур, оцінці отриманих матеріалів і представленні результатів перевірки контролер повинен враховувати, що невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно – правових актів України може стати причиною перекручення фінансової звітності підприємства й істотно вплинути на фінансові результати діяльності клієнта.

Хоч контролер відповідає перед замовником перевірки за свій внутрішній висновок про фінансову звітність підприємства, відповідальність за правильність підготовки і представлення фінансової звітності користувачам у відповідності з вимогами українського законодавства покладається на керівництво підприємства.

Виявлення випадків невиконання клієнтом вимог законодавчих та нормативно – правових актів України не є метою і обов'язком контролер.

Встановлення факторів невиконання вимог нормативних актів, незалежно від їх значення, вимагає поставлення і обговорення питань про чесність керівництва і робочого персоналу клієнта, а також вплив такого невиконання на інші напрямки перевірки.

3.3 Оформлення результатів перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками в розрізі кредиторської заборгованості

Внутрішні перевірки повинні не тільки проводитись на підприємстві, а й бути документально зафіксованими. Документальне оформлення перевірки складається з двох видів документації – робочої та підсумкової.

Контролер зобов'язаний вести документацію зі справ, які стосуються прийнятих рішень по результатах проведеної внутрішньої перевірки і які в свою чергу будуть покладені в основу висновку.

Робоча документація – це записи, за допомогою яких контролер фіксує проведені процедури перевірки, тести, отриману інформацію і відповідні висновки, які здійснюються під час проведення перевірки. У робочу документацію включається інформація, яка на думку контролера є важливою для того, щоб правильно виконати перевірку і яка повинна підтвердити висновки та пропозиції в висновку. Робоча документація може бути оформлена у вигляді стандартних форм і таблиць на папері, або зафіксована

на електронних носіях інформації або на кіно чи відеоплівку.

Під час планування та проведення перевірки робоча документація, допомагає краще здійснювати перевірку та контроль над процесом її проведення, в ній реєструються результати внутрішній експертиз, виконаних для підтвердження прийнятих контролером рішень.

Підсумкова документація складається з висновку та документації, яка передається замовникові перевірки. Внутрішній висновок є обов'язковим компонентом підсумкової документації.

Звіт внутрішнього контролю – звіт, який готується контролером за результатом перевірки фінансової звітності клієнта. Однак в економічній літературі під назвою звіту внутрішнього контролю розуміють два, дуже близькі, але водночас і відмінні документи – звіт і висновок. Звіт – це ширший за змістом документ, основні положення якого обумовлюються в самому підприємстві. Цей документ складається тільки для керівника.

Внутрішній звіт повинен мати такі обов'язкові дані:

1. Загальна частина (вступ):

- Назва документа і назва клієнта.
- Місце і дата складання.
- Період, за який проводилася перевірка звітності.
- Склад, перелік фінансових звітів та інших документів, які перевірялися.
- Посилання на існуючі стандарти, нормативні та інші документи, якими керувався контролер під час перевірки.

2. Аналітична частина, в якій дається чіткий перелік ділянок діяльності клієнта, перевірених суцільним і вибіркоким методом, описуються результати перевірки стану обліку, внутрішнього контролю на підприємстві, вказуються факти недоліків і порушень в організаціях, які завдали або можуть завдати шкоди інтересам власників, державі або третім особам. Окремо вказуються ті недоліки та порушення, які не були виправлені за час перевірки, а також рекомендації та аналітичний огляд діяльності

підприємств.

3. Підсумкова частина, яка, по суті, містить думку про перевірену фінансову звітність і яку зазвичай називають висновком, якщо вона оформлена окремим офіційним документом, тобто засвідченим підписом і печаткою підприємства.

Підсумкова документація складається з висновку та документації, яка передається замовникові перевірки.

Висновок є обов'язковим компонентом підсумкової документації. Принцип та порядок підготовки висновків наводяться у МСА 700 «Формування думкиита складання звіту щодо фінансової звітності» (переглянутий), 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора» (переглянутий), 250 «Розгляд законодавчих та нормативних актів під час аудиту фінансової звітності», 260 «Повідомлення інформації тим, кого наділено найвищими повноваженнями» (переглянутий), 265 «Повідомлення інформації про недоліки внутрішнього контролю тим, кого наділено найвищими повноваженнями, та управлінського персоналу».

Результати перевірки оформлюються у вигляді висновку, який повинен містити в собі чітке і ясне уявлення контролера про перевірену фінансову звітність [14].

Висновок складається у вільній формі, але обов'язково в ньому мають бути наступні розділи: заголовок; вступ; масштаб перевірки; висновок про фінансову звітність; дата висновку.

За структурою висновок має такі елементи:

- заголовок документа. У заголовку висновку говориться про те, що перевірка проводилась назначеним контролером. Також наводиться повна назва підприємства, яке перевірялося, та час перевірки.

- вступ (перелік фінансової звітності, яка перевірена, та період діяльності, охоплений цією звітністю; вказівки про те, що за фінансову звітність несе повну відповідальність керівництво підприємства – клієнта, а контролер несе відповідальність за свою думку про цю звітність).

– масштаб перевірки – опис масштабу перевірки, змісту проведених робіт, методів і підходів, використаних під час перевірки відповідно до законодавства та нормативів; вказівки на те, що перевірку сплановано і проведено з достатнім рівнем впевненості, що у фінансовій звітності немає суттєвих помилок.

- думка про перевірену фінансову звітність.
- дата, підпис.

Зовнішній аудит дуже схожий на внутрішній контроль. Внутрішній контроль має таку ж мету, принципи і т.д. що й аудит.

Аудиторська думка має такі різновиди:

- немодифікована;
- модифікована;

Модифікована думка також поділяється на:

- думка із застереженням;
- негативна думка;
- відмова від надання думки;

МСА 705 «Модифікації думки у звіті незалежного аудитора» (переглянутий) визначає три типи модифікованих думок, а саме:

– думку із застереженням, негативну думку і відмову від висловлення думки.

Рішення, яка модифікована думка є належною, залежить від:

– характеру питання, що призвело до модифікації, тобто чи містить фінансова звітність суттєві викривлення, або в разі неможливості отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, чи може фінансова звітність містити суттєві викривлення;

– судження контролера щодо всеохоплюваності впливу або можливого впливу питання на фінансову звітність.

Ціллю аудитора є чітке висловлення в належний спосіб модифікованої думки щодо фінансової звітності, яка є необхідною, якщо:

- аудитор на основі отриманих аудиторських доказів доходить

висновку, що фінансова звітність у цілому містить суттєве викривлення, або

– аудитор не може отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, щоб дійти висновку, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвого викривлення.

Аудитор модифікує думку в звіті аудиторів в разі, якщо:

– аудитор доходить висновку на основі отриманих аудиторських доказів, що фінансова звітність у цілому містить суттєві викривлення; або

– аудитор не може отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, щоб дійти висновку, що фінансова звітність у цілому не містить суттєвих викривлень

Аудитор висловлює думку із застереженням, якщо:

– аудитор, отримавши прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, доходить висновку, що взяті окремо або в сукупності викривлення є суттєвими, проте не всеохоплюючими щодо фінансової звітності; або

– аудитор не може отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі для обґрунтування думки, проте доходить висновку, що можливий вплив на фінансову звітність невиявлених викривлень, якщо такі є, може бути суттєвим, проте не всеохоплюючим.

Аудитор висловлює негативну думку, якщо, отримавши прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, аудитор доходить висновку, що викривлення, взяті окремо або в сукупності, є одночасно суттєвими та всеохоплюючими щодо фінансової звітності.

Аудитор відмовляється від висловлення думки, якщо аудитор не може отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі для обґрунтування думки і доходить висновку, що можливий вплив на фінансову звітність невиявлених викривлень, якщо такі є, може бути одночасно суттєвим та всеохоплюючим.

Аудитор повинен відмовитися від висловлення думки, якщо за надзвичайно рідкісних обставин, пов'язаних із численними невизначеностями, аудитор доходить висновку, що, незважаючи на

отримання прийнятних аудиторських доказів у достатньому обсязі стосовно кожної з індивідуальних невизначеностей, неможливо сформулювати думку щодо фінансової звітності у зв'язку з потенційною взаємодією невизначеностей та їх можливим кумулятивним впливом на фінансову звітність.

Результат неможливості отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі у зв'язку з обмеженням, установленим управлінським персоналом після прийняття аудитором завдання

Якщо після прийняття завдання аудитору стає відомо, що управлінський персонал встановив обмеження на обсяг аудиту, яке, на думку аудитора, ймовірно призведе до необхідності висловлення думки із застереженням або відмови від висловлення думки щодо фінансової звітності, аудитор повинен попросити управлінський персонал зняти таке обмеження.

У разі відмови управлінського персоналу зняти обмеження, про яке йдеться в параграфі 11 цього МСА, аудитор повинен повідомити інформацію про це тим, кого наділено найвищими повноваженнями, якщо всі вони не беруть участі в управлінні суб'єктом господарювання, та визначити, чи існує можливість виконати альтернативні процедури для отримання прийнятних аудиторських доказів у достатньому обсязі. Якщо аудитор не може отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, аудитор повинен визначити вплив у такий спосіб:

– якщо аудитор доходить висновку, що можливий вплив на фінансову звітність невиявлених викривлень, якщо такі є, може бути суттєвим, проте не всеохоплюючим, аудитор висловлює думку із застереженням; або

– якщо аудитор доходить висновку, що можливий вплив на фінансову звітність невиявлених викривлень, якщо такі є, може бути одночасно суттєвим і всеохоплюючим, унаслідок чого висловлення думки із застереженням буде недостатнім для повідомлення про серйозність ситуації,

то аудитор:

- відмовляється від завершення аудиту, якщо це можливо на практиці та прийнятно за застосовним законодавчим або нормативним актом; або

- відмовляється від висловлення думки щодо фінансової звітності, якщо відмова від аудиту до надання звіту аудитором буде неможливою чи неприйнятною.

Якщо аудитор відмовляється від завершення аудиту, до відмови від завершення аудиту аудитор повинен повідомити інформацію тим, кого наділено найвищими повноваженнями, про всі питання щодо викривлень, виявлених під час аудиту, що призвели б до модифікації думки. Інші положення, що стосуються негативної думки або відмови від висловлення думки.

Якщо аудитор вважає за потрібне висловити негативну думку або відмовитися від висловлення думки щодо фінансової звітності в цілому, до звіту аудитором також не слід включати немодифіковану думку на основі такої самої концептуальної основи фінансового звітування щодо окремого фінансового звіту чи одного або кількох окремих елементів, рахунків або статей фінансового звіту.

Включення такої немодифікованої думки до того самого звіту за таких обставин суперечитиме висловленню аудитором негативної думки або відмові від висловлення думки щодо фінансової звітності в цілому.

Коли аудитор модифікує думку, аудитор повинен використовувати заголовки «Думка із застереженням», «Негативна думка» чи «Відмова від висловлення думки» залежно від обставин для розділу «Думка».

Аудитор висловлює думку із застереженням через суттєве викривлення в фінансовій звітності, аудитор повинен зазначити, що на думку аудитором, за винятком впливу питання (питань), описаного (описаних) у розділі «Основа для думки із застереженням»:

- фінансова звітність, що додається, відображає достовірно, в усіх

суттєвих аспектах (або надає правдиву та неупереджену інформацію з МСА 805 «Особливі положення щодо аудитів окремих фінансових звітів та окремих елементів, рахунків або статей фінансового звіту» розглядає обставини, за яких завдання аудиторів – висловити окрему думку щодо одного чи кількох особливих елементів, рахунків чи статей фінансового звіту.

– або фінансова звітність, що додається, складена в усіх суттєвих аспектах відповідно до в разі звітування відповідно до концептуальної основи дотримання вимог.

Якщо модифікація думки є результатом неможливості отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, аудитор повинен використати відповідну фразу «за винятком можливого впливу питання (питань)» для модифікованої думки.

Якщо аудитор висловлює негативну думку, аудитор повинен зазначити, що, на думку аудитора, з огляду на значущість питання, описаного (их) у розділі «Основа для негативної думки»:

– фінансова звітність, що додається, не відображає достовірно відповідно до в разі звітування згідно з концептуальною основою достовірного подання; або

– фінансова звітність, що додається, не була підготовлена в усіх суттєвих аспектах відповідно до в разі звітування згідно з концептуальною основою дотримання вимог.

Якщо аудитор відмовляється від висловлення думки через неможливість отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, аудитор повинен:

– зазначити, що відмовляється від висловлення думки щодо фінансової звітності, яка додається;

– зазначити, що зважаючи на значущість питання (питань), описаного (их) у розділі «Основа для відмови від висловлення думки», аудитор не зміг отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі

для обґрунтування думки аудитора щодо фінансової звітності; та

Якщо аудитор модифікує думку щодо фінансової звітності, аудитор повинен додатково до конкретних елементів, що вимагаються МСА 700:

- змінити заголовок «Основа для думки», що вимагається параграфом 28 МСА 700, на заголовок «Основа для думки із застереженням», «Основа для негативної думки» або «Основа для відмови від висловлення думки», як це доречно;

У разі наявності суттєвого викривлення фінансової звітності, яке стосується конкретних сум у фінансовій звітності, аудитор повинен включити до розділу «Основа для думки» опис і кількісне визначення фінансового впливу викривлення, за винятком випадків, якщо це не є можливим на практиці. Якщо кількісне визначення фінансового впливу не є можливим на практиці, аудитор повинен зазначити це в цьому розділі.

У разі наявності суттєвого викривлення фінансової звітності, яке стосується розкриття якісної інформації, аудитор повинен включити до розділу «Основа для думки» пояснення того, в який спосіб викривлено розкриття інформації.

У разі наявності суттєвого викривлення фінансової звітності, яке стосується відсутності розкриття інформації, яку слід розкривати, аудитор повинен:

- обговорити факт відсутності розкриття інформації з тими, кого наділено найвищими повноваженнями;

- описати у розділі «Основа для думки» характер пропущеної інформації; та

- включити розкриття пропущеної інформації, якщо це є можливим на практиці та якщо аудитор отримав прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі щодо пропущеної інформації, якщо це не заборонено законодавчим або нормативним актом.

Якщо модифікація думки спричинена неможливістю отримати прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі, аудитор повинен

включити до розділу «Основа для думки» опис причин такої неможливості.

Якщо аудитор висловлює думку із застереженням або негативну думку, аудитор повинен змінити твердження, чи є достатніми та прийнятними отримані аудиторські докази для надання основи для висловлення думки аудитора, що вимагається МСА 700, на твердження, яке містить слова «із застереженням» або «негативна», як це доречно. МСА 705

Якщо аудитор відмовляється від висловлення думки щодо фінансової звітності, звіт аудитора не повинен включати елементи, що вимагаються параграфами і МСА 700. Ці елементи такі:

- посилання на розділ звіту аудитора, в якому описується відповідальність аудитора; та
- твердження, чи є отримані аудиторські докази достатніми та прийнятними для надання основи для висловлення думки аудитора.

Навіть якщо аудитор висловив негативну думку або відмовився від висловлення думки щодо фінансової звітності, аудитор повинен описати в розділі «Основа для думки» причини виникнення будь-яких інших питань, відомих аудитору, які вимагали б модифікації думки, та їх вплив.

Аудитор повинен забезпечити надійне зберігання робочих документів, щоб задовольняло вимоги до зберігання та конфіденційності. Термін зберігання документації визначається як практикою аудиторської діяльності, так і терміном позовної давності у разі, якщо клієнт порушить справу проти аудитора, а також залежить від інших додаткових міркувань. Виходячи з цього мінімальний термін зберігання документації повинен бути не менше ніж три роки з моменту надання аудиторського висновку клієнтові.

Зобов'язання підприємства за розрахунками з постачальниками та підрядчиками займають дуже важливе місце в системі управління діяльністю підприємства. Це аргументується тим, що приймаючи управлінські рішення щодо тактичних чи стратегічних планів підприємства, керівник в першу чергу робить аналіз чи перевірку фінансової звітності, а особливо зобов'язань підприємства, що дає змогу визначити його фінансову стійкість,

незалежність та в кінцевому результаті прибутковість. Зобов'язання підприємства за розрахунками з постачальниками та підрядчиками – це короткострокові зобов'язання, що виникають при постачанні продукції чи наданні послуг.

Дані зобов'язання повинні погашатися згідно договорів про купівлю – продаж товарів, що укладаються з постачальниками чи підрядчиками. Бухгалтерський облік на підприємствах з різною формою власності базується виключно на основі нормативних документів, а саме: в-першу чергу Законів, прийнятих вищим законодавчим органом Верховною Радою України, Указів Президента України, Постанов та директив Кабінету міністрів України, наказів та інструкцій Міністерства фінансів України та Головної податкової адміністрації України. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання». Відповідність ведення обліку на підприємстві згідно чинного законодавства і перевіряє аудитор. В третьому розділі даної магістерської роботи було розглянуто проведення внутрішнього контролю та аудиту, висвітлена організація та методика проведення перевірки розрахунків з постачальниками та підрядниками, наведені основні помилки при проведенні перевірки та детально описано документальне оформлення результатів. Підводячи підсумки ми прийшли до таких висновків:

1. Розвиток вільного економічного підприємництва з різними формами власності в Україні зумовив формування нового виду економічного контролю. Згідно Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» під аудитом розуміють перевірку публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинної документації та іншої інформації щодо фінансово – господарської діяльності з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти та відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

2. Перевірка розрахунків з постачальниками і покупцями дає інформацію про достовірність даних бухгалтерського обліку про наявність дебіторської і кредиторської заборгованості, її стан і терміни сплати. При

підготовці і плануванні перевірки контролер визначає мету і основні завдання перевірки. Після чого повинна бути складена достатньо докладна програма перевірки розрахунків з урахуванням поставлених цілей. Програма перевірки повинна дозволити за наявності порушень виявити їх всі. В ході перевірки також рекомендується проводити оцінку організації внутрішнього контролю за організацією обліку.

3. Метою перевірки стану розрахунків є встановлення достовірності даних відносно повноти і своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку розрахунків у відповідності до прийнятої облікової політики, достовірності відображення залишків у звітності господарюючого суб'єкта.

ВИСНОВКИ

Як відомо, діяльність будь-якого підприємства зв'язана з придбанням матеріалів, продукції, споживанням різних послуг.

Якщо розрахунки за продукцію чи надані послуги відбуваються на умовах наступної оплати, можна говорити про одержання підприємством кредиту від своїх постачальників і підрядників.

У свою чергу саме підприємство виступає кредитором своїх покупців і замовників, а також постачальників у частині виданих їм авансів під майбутнє постачання продукції.

Тому від того, наскільки терміни наданого підприємству кредиту відповідають загальним умовам його виробничої і фінансової діяльності (наприклад, терміну погашення дебіторської заборгованості), залежить фінансове благополуччя підприємства.

Порівнянням тривалості періодів оборотності дебіторської і кредиторської заборгованості в динаміку встановлюються тенденції у взаєморозрахунках з дебіторами і кредиторами підприємства.

Організація обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками проводиться згідно наказу про облікову політику, розрахунок з постачальником проводиться згідно укладеного договору про постачання товарів чи надання послуг.

У процесі написання магістерської роботи була досягнута мета – теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення обліку та внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками і підрядниками – та виконані такі завдання.

Узагальнені теоретичні засади обліку кредиторської заборгованості.

Були розглянуті особливості розрахунків з постачальниками та підрядниками на конкретному підприємстві.

Розроблені практичні рекомендації щодо вдосконалення обліку

розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Розкриті основні положення внутрішнього контролю розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Підводячи підсумки всієї магістерської роботи ми можемо зробити такі висновки.

Суб'єкти господарювання на перший план висувають вирішення власних проблем, замість виконання фінансових зобов'язань по платежах перед партнерами.

Відсутність майнової відповідальності за невиконання власних договірних зобов'язань дає їм змогу ухилятися від взаєморозрахунків з партнерами.

В поглиблення платіжної кризи вносить свою частку і нерегульованість бюджетної системи, що стосується несвоєчасної оплати державних зобов'язань, які здійснюються за рахунок бюджету.

Реформаторські зрушення в економіко – політичній системі України потребують нових підходів до регулювання суспільно-економічних відносин і зокрема сфери бухгалтерського обліку.

В даний час велика увага приділяється розрахунками з постачальниками та підрядниками.

Це обумовлено тим, що постійно відбувається кругообіг господарських засобів викликає безперервне відновлення різноманітних розрахунків.

Одним з найбільш поширених видів розрахунків якраз і є розрахунки з постачальниками і підрядниками за сировину, матеріали, товари та інші матеріальні цінності.

Кредиторська заборгованість – тимчасово залучені суб'єктом у власне користування грошові кошти, які підлягають поверненню юридичній або фізичній особі.

З урахуванням відзначених ознак кредиторську заборгованість можна було б визначити як частина майна організації, що виникла з різних правових основ боргових зобов'язань організації – дебітора (боржника) перед

уповноваженими особами кредиторями, що підлягає бухгалтерському обліку і відображенню в балансі як борги організації – балансоутримувача.

Кредиторська заборгованість має велике значення як частина майна підприємства.

Необхідно постійно стежити за кредиторською заборгованістю: значне переважання дебіторської заборгованості над кредиторською створює загрозу фінансовій стійкості підприємства і робить необхідним залучення додаткових (як правило, дорогих) засобів; перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською може призвести до неплатоспроможності підприємства.

Основною проблемою є оптимальне, ефективне управління кредиторською заборгованістю як економічним інструментом для того, щоб, з одного боку, не допустити надто великих зобов'язань, що будуть загрожувати економічній безпеці підприємства, а з іншого – отримати максимальний ефект від використання цих залучених ресурсів.

Основними суб'єктами фінансово – господарської діяльності підприємства є постачальники та підрядники.

Постачальники – це юридичні або фізичні особи, що здійснюють постачання товарно-матеріальних цінностей (сировини, матеріалів, палива, будівельних матеріалів, МШП), що надають послуги (подачу електроенергії, газу, води, пари тощо), виконують роботи (поточний і капітальний ремонт основних засобів тощо).

Підрядники це спеціалізовані підприємства або фізичні особи, які виконують будівельно–монтажні роботи під час спорудження об'єктів на підставі договорів підряду на капітальне будівництво.

Проведена загальна характеристика підприємства показує мету його створення, дає можливість здобуття інформації, на основі якої ми маємо можливість виявляти недоліки та покращувати діяльність підприємства, формувати облікову політику та виводити розвиток підприємства на належний рівень.

Аналізуючи фінансовий стан ТОВ «Запоріжпромгруп» можемо зробити висновок, що підприємство є рентабельним, тобто прибуткове, адже, воно отримує дохід, яким може покрити свої витрати і нормально функціонувати.

Було розглянуто документальне оформлення розрахунків з постачальниками і підрядниками на підприємстві, особливості ведення обліку на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», а також аналітичний і синтетичний облік.

Розрахунки за допомогою рахунка 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками» недосконалі, тому для полегшення обліку запропоновано ввести позабалансовий рахунок 10 «Кредиторська заборгованість».

При здійсненні оплати за рахунками виникають проблеми контролю за кредиторською заборгованістю за рахунками, запропоновано ввести документ – Реєстр документів постачальників та підрядників до сплати.

Форма акта звіряння недосконала, не видно отриманих податкових накладних, тому вдосконалено форму акта звіряння шляхом додаткової графи, де відображаються отримані податкові накладні.

З метою оцінювання кредиторської заборгованості, що має сприяти визначенню стану підприємства, рекомендуємо здійснювати контроль за кредиторською заборгованістю в розрізі розмірів заборгованості окремих кредиторів за строками погашення боргів за графіком та фактично шляхом створення таблиці та фактичної й запланованої сплати постачальникам.

Розвиток вільного економічного підприємництва з різними формами власності в Україні зумовив формування нового виду економічного контролю внутрішнього контролю.

Згідно Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» під аудитом розуміють перевірку публічної бухгалтерської звітності, обліку, первинної документації та іншої інформації щодо фінансово – господарської діяльності з метою визначення достовірності їх звітності, обліку, його повноти та відповідності чинному законодавству та встановленим нормативам.

Контроль розрахунків з постачальниками і покупцями дає інформацію про достовірність даних бухгалтерського обліку про наявність дебіторської і кредиторської заборгованості, її стан і терміни сплати.

При підготовці і плануванні перевірки контролер визначає мету і основні завдання перевірки.

Після чого повинна бути складена достатньо докладна програма перевірки розрахунків з урахуванням поставлених цілей.

Програма перевірки повинна дозволити за наявності порушень виявити їх всі. В ході перевірки також рекомендується проводити оцінку організації внутрішнього контролю за організацією обліку.

Метою перевірки стану розрахунків є встановлення достовірності даних відносно повноти і своєчасності відображення інформації в зведених документах та облікових регістрах, правильності ведення обліку розрахунків у відповідності до прийнятої облікової політики, достовірності відображення залишків у звітності господарюючого суб'єкта.

Для того щоб ефективно керувати боргами компанії необхідно, у першу чергу, визначити їхню оптимальну структуру для конкретного підприємства й у конкретній ситуації: скласти бюджет кредиторської заборгованості, розробити систему показників, що характеризують, як кількісну, так і якісну оцінку стану і розвитку відносин із кредиторами компанії і прийняти визначені значення таких показників за планові.

У процесі оптимізації кредиторської заборгованості повинний бути аналіз у відповідності фактичних показників їх рамковому рівню, а також аналіз причин виниклих відхилень.

У залежності від виявлених невідповідностей і причин їхнього виникнення, повинний бути розроблений і здійснений комплекс практичних заходів щодо приведення структури боргів у відповідність із плановими (оптимальними) параметрами.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. №996-ХІУ. Дата оновлення: 10.08.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 15.08.2022).
2. Загальні вимоги до фінансової звітності : Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1. Дата оновлення: 10.08.2021. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення: 15.08.2022).
3. Основні засоби : Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7. Дата оновлення: 29.07.2022 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00> (дата звернення: 17.08.2022).
4. Запаси : Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 9. Дата оновлення: 03.11.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0751-99> (дата звернення: 17.07.2022).
5. Дебіторська заборгованість : Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10. Дата оновлення: 03.11.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99> (дата звернення: 25.07.2022).
6. Витрати : Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16. Дата оновлення: 03.11.2020 URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00> (дата звернення: 26.07.2022).
7. Чеснакова Л. С., Алексєєва А. В., Масалітіна В. В. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 397с.
8. Лишиленко О. В. Теорія бухгалтерського обліку : підруч. Київ : ЦУЛ, 2018. 219 с.
9. Ганін В. І. Теоретичні основи бухгалтерського обліку : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2018. 336 с.
10. Лишиленко О. В. Теорія бухгалтерського обліку : підручник. Київ : ЦУЛ, 2018. 219 с.

11. Просянюк Н. О. Бухгалтерський облік. Теоретичні основи: навч. посіб. Харків : Фактор, 2019. 204 с.
12. Верхоглядова Н.І., Шило В.П., Ільїна С.Б., Кисла В.І. : Бухгалтерський фінансовий облік: теорія та практика : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 536 с.
13. Сук Л.К. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ : Знання, 2018. 647 с.
14. Лищенко О.Г. Аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємством: *Запоріж. ін-т держ. та муніцип. упр.*, 2017. №4. С. 114-117.
15. Бондаренко О.С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці. *Інвестиції*. 2017. № 7. С. 23-31.
16. Матицина Н.О. Основні засади регулювання розрахункових відносин через управління дебіторською заборгованістю. *Вісник Дніпропетровського університету*, 2015. №9. С. 124-129.
17. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник. Житомир : ЖІТІ, 2005. 756 с.
18. Ходус А. Управління фінансовими потоками підприємства у форматі дебіторської та кредиторської заборгованості. *Облік і фінанси*. 2017. С. 86 – 89.
19. Чорнобривець М.М. Управління дебіторською заборгованістю підприємства. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2017. С. 241 – 247.
20. Брігхем Є. Основи фінансового менеджменту : підручник. Київ : Основа, 2017. 100 с.
21. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси України*. 2013. №4. С. 112-115.
22. Лівощко Т.В. Управління дебіторською та кредиторською заборгованістю промислового підприємства. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 2018. №8. С 88 – 93.

23. Немченко В.В. Редько О.Ю Аудит. (Основи державного, незалежного професійного та внутрішнього аудиту) : підручник. Київ : ЦУЛ, 2017. 540 с.
24. Давидов Г.М. Аудит: підручник: Київ : Основа, 2017. 496 с.
25. Гладких Т.В. Фінансовий облік: навч. посіб. Київ : Каравелла, 2017. 480 с.
26. Давидов Г.М. Аудит : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2018. 363 с.
27. Зубрицька І. П. Резерв сумнівних боргів: навч. посіб. Харків : Фактор, 2016. 26 с.
28. Кобилянська О.І. Фінансовий облік : навч. посіб. Львів : Каравелла, 2014. 443с.
29. Беднарчук Г. Позика працівникові: видаємо правильно. *Науковий вісник*. 2018. № 9. С. 47-51.
30. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств : *Фінанси України*. 2016. № 4. С. 36-40.
31. Бланк І.О. Управління фінансами підприємств : підручник. Київ : КНЕУ, 2016. 480 с.
32. Бондарчук Н.В. Напрями розрахунків з покупцями й замовниками : *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2017. Випуск 9. С. 67-72.
33. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік: облікова політика і план рахунків, стандарти і кореспонденція рахунків, звітність: навч. посіб. Житомир : ЖІТІ, 2018. 480 с.
34. Коваленко А.М. Бухгалтерський облік в Україні. Від теорії до практики: у 2 т. Дніпропетровськ : ВКК «Баланс-Клуб», 2017. 440с.
35. Балищева Н. Облік операцій за претензіями. *Все про бухгалтерський облік*. 2017. №46. С 5-8.
36. Баліцька В.В. Борги підприємств України: проблеми не розв'язуються. *Актуальні проблеми економіки*. 2018. №6. С. 48-59.
37. Беднарчук Г. Резерв сумнівних боргів. *ДебетКредит*. 2018. №6.

С. 22-28.

38. Білик М.Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств. *Фінанси підприємств*. 2016. №1. С. 24-36.

39. Бутинець Ф.Ф. Аудит : підручник : Житомир : Рута. 2016. 673 с.

40. Костюченко В. М. Облік дебіторської заборгованості : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2016. С 12-29.

41. Кушина О. Сумнівність і безнадійність по бухгалтерськи : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2016. 66 с.

42. Лишиленко О. В. Бухгалтерський фінансовий облік. : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2016. 524 с.

43. Нашкерська Г.В. Фінансовий облік. : навч.посіб. Харків : Фактор, 2015. С. 503-524.

44. Петрик О.М. Аудит дебіторської заборгованості : навч.посіб. Харків : Фактор, 2016. 119с.

45. Ткаченко Н.М. Теоретико-методологічні проблеми формування бухгалтерського фінансового обліку: навч. посіб. : Київ : ЦУЛ, 2016. 348 с.

46. Усач Б.Ф. Аудит : навч.посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 231 с.

47. Федорович Р. В. Фінансовий аналіз : навч.посіб. Харків : Фактор. 2016. 149 с.

48. Голов С.Ф., Костюченко В.М., Кравченко Ю.І. Фінансовий облік : навч. посіб. Київ : ЦУЛ. 2015. 976 с.

49. Житна І.П. Сучасні технології удосконалення системи автоматизації обліку та управління виробництвом : монографія. Харків : Фактор, 2010. 128 с.

50. Жолнер І.В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч.посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 368 с.

51. Жувто О.М. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами : навч. посіб. Харків : Фактор, 2014. 335 с.

52. Івахненко С.В. Інформаційні технології в організації бухгалтерського обліку та аудиту : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2013. 349 с.

53. Івашкевич В.Б. Облік і аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2006. 541 с.
54. Кузик Н.М. Особливості інвентаризації розрахунків з дебіторами : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2016. 17 с.
55. Лишиленко О.В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Суми : СумДУ, 2018. 623 с.
56. Ловінська Л.Г. Державне регулювання бухгалтерського обліку в Україні: мета та сфера впливу : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2016. 66 с.
57. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: навч. посіб. Харків : Фактор, 2015. 311с.
58. Береза С.Л. Побудова облікової політики відображення грошових активів та дебіторської заборгованості : навч. посіб. : Київ : ЦУЛ, 2013. 43 с.
59. Береза С.Л. Класифікація дебіторської заборгованості. *Облік і аудит*, 2015. №7. С. 54
60. Береза С.Л. Класифікація дебіторської заборгованості для цілей бухгалтерського обліку *Облік і аудит*, 2014. №8. С. 24-26.
61. Кім Ю.Г. Бухгалтерський та податковий облік: первинні документи та порядок їх заповнення : посіб. Харків : Фактор, 2014. 250 с.
62. Колб Р.В. Фінансовий менеджмент : навч. посіб. Харків : Фактор, 2015. 496 с.
63. Колпакова Г.М. Фінанси, грошовий обіг і кредит : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2012. 538 с.
64. Кондраков. Н.П. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Харків : Фактор, 2017. 681 с.
65. Корінько М.Д. Внутрішньогосподарський контроль господарської діяльності підприємства : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 357с.
66. Крейніна М.Н. Управління рухом дебіторської і кредиторської заборгованості підприємства. *Вісник ЖІТІ*, 2017. №12. С. 7-9.
67. Кужельний М.В. Організація обліку : навч. посіб. Житомир : ЖІТІ, 2019. 350 с.

68. Кундря-Висоцька О.П. Бухгалтерський облік : навч. посіб. Львів : ЛБІ НБУ, 2005. 303 с.
69. Irfan M., Hassan M., Hassan N. *Project management maturity and organizational reputation: a case study of public sector organizations*. Accounting : tutorial. Venezuela : 2020. 8 p.
70. Knechel W. R. *Audit quality and regulation. International*. : journal of Auditing. Venezuela : 2016. 215 p.
71. Harris M. K., Williams L. T. *Audit quality indicators Perspectives from Four audit firms and small company audit committees*. Accounting : tutorial. Venezuela : 2020. 50 p.
72. Halim A., Dahlan A. *The auditor's sustainable reputation: effects of competence, independence, and audit quality*. Accounting : tutorial. Venezuela : 2017. 34 p.
73. Husain T. *An Analysis of Modeling Audit Quality Measurement Based on Decision Support Systems (DSS)*. Accounting : tutorial. Venezuela : 2019. 310 p.

ДОДАТОК К

Підприємство ТОВ «Запоріжпромгруп»

Анкета нового клієнта

№ п/п	Назва характеристики	Дані
1	Повна назва підприємства	Товариство з обмеженою відповідальністю «Запоріжпромгруп»
2	Ідентифікаційний код підприємства	392449408263
3	Юридична адреса	69063, м. Запоріжжя, пр. Соборний 21
4	Банківські реквізити	АТ «Райффайзен Банк», МФО 380805, р/р:883808050000000026001452871
5	Телефон	(061)764-47-69
6	Електронний адрес	e-mail: zaporizhpromgrupp@gmail.com
7	Керівник	Халявенко Ф. А.
8	Головний бухгалтер	Остапенко Я.В.
9	Дата реєстрації	05.06.2014 (8р. 5 м.)
10	Орган реєстрації	Олександрівська районна адміністрація
11	Форма власності	Недержавна власність
12	Організаційно – правова форма	Товариство з обмеженою відповідальністю
13	Дата початку функціонування	05.06.2014
14	Чисельність, чоловік	21
15	Вид діяльності	46.12 Діяльність посередників у торгівлі паливом, рудами,

		металами та промисловими хімічними речовинами
16	Система оподаткування (перелічити податки, що сплачуються)	Єдиний податок, ПДВ
17	Орган Державної податкової служби, у якому підприємство зареєстроване як платник податків	ДПС Олександрівського району

Продовження Додатку В

18	Дата останньої перевірки органами державної податкової служби та перевірений період	28.04.21 01.01.15 – 31.12.19
19	Частка іноземних інвесторів у статутному капіталі	–
20	Виручка від всіх видів реалізації за звітний рік	8 282 000 грн
21	Частка експортних операцій в загальному обсязі виручки	–
22	Наявність структурних підрозділів, філіалів тощо з зазначенням їх фактичних адрес	–
23	Підрозділи, які здійснюють ведення бухгалтерського обліку (кількість, найменування, чисельність працівників)	Головний бухгалтер та 2 бухгалтери
24	Форма бухгалтерського обліку, ступінь його автоматизації, реєстри обліку	Програма BAS Журнально - Ордерна
25	Наявність підрозділу (служби)	–

	внутрішнього контролю, його структура, чисельність працівників	
26	Наявність одержаних кредитів із зазначенням виду та валюти одержання	—
27	Дата останньої внутрішньої перевірки	28.04.21

Склав: Іванов І.І

Додаток П

Підприємство ТОВ «Запоріжпромгруп»Період, що перевіряється 01.01.15 – 31.12.19

ПРОГРАМА ВИВЧЕННЯ БІЗНЕСУ КЛІЄНТА

Мета вивчення бізнесу клієнта:

1. Одержання інформації про структуру і розташування.
2. Одержання інформації про учасників і структуру капіталу.
3. Одержання даних про стан галузі діяльності
4. Одержання інформації про види продукції і послуг, вироблених підприємством.
5. Аналіз отриманої інформації

№ п/п	Перелік процедур	Виконавець	Індекс роб.док.	Примітки
1	Ознайомлення з установчими документами підприємства	Іванов І.І	1.1.1.1	Копія статуту підприємства
2	Одержання інформації про структуру капіталу	Іванов І.І	1.1.1.2	-
3	Одержання необхідної інформації: – схема організаційної структури – дислокація структурних підрозділів, – посадові обов'язки керівників, фахівців, бухгалтерської служби	Іванов І.І	1.1.1.3 1.1.1.4	Трудові договори
4	Ознайомлення з підсумками перевірки фінансової звітності за минулий рік з метою з'ясування: – обмеження обсягу перевірки – наявності особливих зауважень – сумніву в можливостях подальшого функціонування підприємства	Гончаренко О.С	-	-

Продовження Додатку П

5	Ознайомлення з фінансовими звітами, адресованими зовнішнім користувачам і переліком цих користувачів	Іванов І.І	1.1.1.5	Копії фінансових звітів
6	Ознайомлення з обліковою політикою підприємства, робочим планом рахунків.ю головною книгою, системою накопичення і збереження облікової інформації	Іванов І.І	1.1.1.6	Копія наказу про облікову політику підприємства
7	Одержання інформації про всі поточні рахунки, які відкриті підприємством із зазначенням їх номерів і обслуговуючих банків	Гончаренко О.С	1.1.1.7	Копії банківських виписок
8	Одержання інформації про всі кредити, отримані підприємством із зазначенням номерів кредитних рахунків відповідних банків - кредиторів	Іванов І.І	-	-
9	Одержання інформації про види продукції, що випускаються підприємством	Іванов І.І	1.1.1.8	Копії переліку асортименту продукції
10	Одержання інформації про види послуг, що надаються підприємством	Іванов І.І	1.1.1.9	Копії переліку послуг, що надаються
11	Одержання зразків первинних документів, які застосовуються підприємством <ul style="list-style-type: none"> – замовлення на продаж – накладні на продані товари – накладні на внутрішній відпуск запасів – звіти матеріально – відповідальних осіб – звіти з продажу та закупівлі – реєстри нарахування заробітної плати – інші (зазначити) 	Гончаренко О.С	1.1.1.10	Копії замовлень, накладних, звітів, реєстрів

Продовження Додатку П

12	Вивчення виробничого циклу із зазначенням: – тривалості виробничого циклу – документування руху замовлень – наявності незавершеного виробництва – організації збереження готової продукції документування відправлення продукції споживачу	Гончарен ко О.С	1.1.1.11	-
13	Одержання інформації про зміни методів виробництва, виробничих площ, асортименту	Гончарен ко О.С	1.1.1.12	-

Склав Іванов І. ІПеревірив Гончаренко О.С

Додаток Р

Підприємство ТОВ «Запоріжпромгруп»Період, що перевіряється 01.01.15 – 31.12.19

ТЕСТ ДЛЯ ОЦІНКИ РИЗИКУ

№ п/п	Зміст питання	Варіанти відповіді		Примітки
		Так	Ні	
ЗОВНІШНІ ФАКТОРИ				
I Загальне становище економіки в галузі				
1	Чи постраждали внутрішні ринки підприємства від високого рівня інфляції		+	-
2	Чи приймалися закони і підзаконні акти, що негативно впливають на бізнес клієнта		+	-
3	Чи є процентні ставки високими щодо потреби підприємства в кредитах		+	-
4	Чи зробили негативний вплив на бізнес клієнта наступні фактори:			
	– збільшення кредитних ставок		+	-
	– збільшення рівня безробіття	+		-
	– зміна грошової маси в обігу	+		-
	– курс в НБУ іноземних валют	+		-
II Економічне та фінансове становище галузі				
5	Чи є продукція даної галузі швидкостаріючою		+	-
6	Чи має галузь високу конкурентоспроможність	+		-
7	Чи зафіксовано в галузі незвичайну кількість банкрутств		+	-
III Користувачі фінансової звітності				
8	Чи буде фінансова звітність надаватись до Державної комісії з цінних паперів і фондового ринку		+	-
9	Чи буде фінансова звітність надаватись власникам (акціонерам)		+	-
10	Чи існують інші адреси подання фінансової звітності		+	-
ВНУТРІШНІ ФАКТОРИ				
I Керівництво підприємства				
1	Чи прагне керівництво одержувати прибуток з огляду на необхідність виправдання прогнозів, одержання частки від прибутку		+	-
2	Чи прагне керівництво зменшити прибуток з метою зниження податку на прибуток		+	-
3	Домінуючу роль в управлінні грають: – одна людина – кілька людей	+		Одна людина
4	Чи схильна адміністрація до невиправданого ризику		+	-

Продовження Додатку Ж

5	Чи відзначається плинність кадрів в адміністрації підприємства		+	-
II Організаційна структура підприємства				
6	Чи є на підприємстві служба внутрішнього аудиту		+	-
7	Чи відсутня на підприємстві система документування бухгалтерського обліку		+	-
8	Чи відсутні на підприємстві посадові інструкції, що визначають кваліфікаційні вимоги		+	-
9	Чи здійснюється документування операцій за допомогою електронної системи обробки інформації	+		-
10	Чи відзначається плинність бухгалтерських кадрів		+	-
11	Мають місце ворожі відносини між персоналом підприємства і персоналом аудиторської фірми		+	-
12	Чи створювало підприємство в звітному періоді дочірні підприємства		+	-
III Фінансовий стан підприємства				
13	Чи має підприємство достатній обсяг оборотних коштів	+		-
14	Чи має підприємство можливість одержати кредити	+		-
15	Чи залежить підприємство від невеликого числа: – покупців – постачальників		+	-
16	Чи мають місце порушення боргових забор'язань		+	-
17	Чи мають місце збитки протягом звітного періоду і попереднього року		+	-
18	Чи має підприємство тривалий операційний цикл		+	-
19	Чи має підприємство високі постійні витрати		+	-
IV Характер угод				
20	Чи здійснює підприємство велику кількість продажів і закупівель за готівку		+	-
21	Чи здійснює підприємство операції із зв'язаними сторонами		+	-
22	Чи здійснює підприємство велику кількість товарообмінних операцій		+	-
23	Чи здійснює підприємство велику кількість зовнішньоекономічних операцій		+	-

Виконав Іванов І.І

Перевірив Гончаренко О.С

Додаток Н

Керівник фірми Гончаренко О.С«17» березня 2009_р.

ЗАГАЛЬНИЙ ПЛАН ПЕРЕВІРКИ

Підприємство ТОВ «Запоріжпромгруп»

Період, що перевіряється 01.01.15 – 31.12.19

№ п/п	Розділи	Період проведення	Виконавець	Прим.
1	Планування та контроль	17.03.09	Іванов І.І	-
2	Тестування внутрішнього контролю	17.03.09.	Іванов І.І	-
3	Перевірка в умовах електронної обробки інформації	18.03.09	Іванов І.І	-
4	Перевірка системи бухгалтерського обліку	18.03.09	Гончаренко	-
5	Перевірка основних засобів та нематеріальних активів	19.03.09	Іванов І.І	-
6	Перевірка виробничих запасів	19.03.09	Іванов І.І	-
7	Перевірка дебіторської заборгованості	19.03.09	Іванов І.І	-
8	Перевірка фінансових інвестицій	20.03.09	Іванов І.І	-
9	Перевірка касових операцій	20.03.09	Іванов І.І	-
10	Перевірка безготівкових операцій	20.03.09	Іванов І.І	-
11	Перевірка власного капіталу	21.03.09	Іванов І.І	-
12	Перевірка кредитів банку	21.03.09	Іванов І.І	-
13	Перевірка кредиторської заборгованості	21.03.09	Гончаренко	-
14	Перевірка доходів	22.03.09	Гончаренко	-
15	Перевірка витрат	22.03.09	Гончаренко	-
16	Перевірка виробничої собівартості	22.03.09	Іванов І.І	
17	Перевірка розрахунків з оплати праці	23.03.09	Іванов І.І	-
18	Перевірка розрахунків з підзвітними особами	23.03.09	Гончаренко	-
19	Перевірка фінансової звітності	23-24.03.09	Гончаренко	-
20	Аналітичні процедури	24-25.03.09	Гончаренко	-
21	Перевірка здатності підприємства до подальшого функціонування	25.03.09	Гончаренко	-

Керівник перевірки:

Гончаренко О.С

Додаток М

Підприємство ТОВ «Запоріжпромгруп»

Період, що перевіряється 01.01.15 – 31.12.19

ПРОГРАМА ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕВІРКИ КРЕДИТОРСЬКОЇ
ЗАБОРГОВАНОСТІ

№ з/п	Етап перевірки	Реєстр обліку	Процедура перевірки
1.	Перевірка правильності обліку		
1.1	Загальне ознайомлення з розрахунками	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Ознайомлення з основними напрямками розрахунків на підприємстві (безготівкові, готівкові, бартерний обмін, застосування векселів і т.д.)
1.2	Визначення реальності відображеної в балансі кредиторської заборгованості	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Перевірка реальності кредиторської заборгованості, відображеної у балансі шляхом проведення експертизи відвантажувальних документів, актів звірки і т.д.
1.3	Перевірка обліку розрахунків	Журнал-ордер 3 ;Головна книга; баланс (форма 1)	Визначення правильності ведення обліку розрахунків залежно від операцій (готівкові, безготівкові рахунки, бартерний обмін, застосування векселів та т.ін.)
2.	Перевірка наявності та списання кредиторської заборгованості, щодо якої минув термін позову		
2.1	Визначення простроченої кредиторської заборгованості та порядок її списання	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Перевірка наявності кредиторської заборгованості, щодо якої минув термін позову; порядок її списання та обліку

Продовження Додатку М

2.2	Перевірка обґрунтованості та правильності списання іншої заборгованості	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс(ф. 1)	Ознайомлення з порядком списання кредиторської заборгованості, визначення їх причин та обґрунтованості відповідно до законодавства
3.	Підтвердження достовірності заборгованості, відображеної в балансі підприємства	Накладні; рахунки-фактури; платіжні доручення; договори; журнал-ордер 3; відомість 3.3 по рахунку 63; Головна книга; баланс (форма 1)	Зіставлення даних первинних документів з регістрами аналітичного і синтетичного обліку, визначення достовірності відображеної в балансі підприємства кредиторської заборгованості

Додаток С

Етапи проведення внутрішнього контролю

№ п / п	Переддоговірна робота	Погодження умов роботи	Збір інформації	Розробка стратегії перевірки	Проведення перевірки	Проміжний і наступний контроль	Формування думки	Звітність
1	Пояснення клієнту значення перевірки	Розуміння потреб клієнта	Вивчення діяльності клієнта, його звітної системи, облікової політики	Оцінка ризику	Тести системи контролю	Оцінка проміжних результатів, коригування обраних напрямів перевірки	Оцінка впливу виявлених помилок на достовірність фінансової інформації	Листи та інше
2	Внутрішні стандарти фірми			Оцінка межі існування				Інформаційне листування
3	Визначення об'єктивних строків перевірки	Документування договорів (у тому числі проміжних)	Вивчення системи внутрішнього контролю	Планування напрямів перевірки, розробка індивідуальних програм				Аналітичні та інші процедури
4	Договори про форми: проміжні, заключних звітів, консультування			Вивчення одиниць перевірки	Планування вибірки			
5	Інші організаційні питання	Цінові вимоги	Документування	Документування	Документування	Документування	Документування	